

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ:
методичні вказівки до виконання
самостійної роботи з дисципліни
«Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій
школі» для здобувачів освітнього ступеня «Магістр»
усіх спеціальностей

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ:
методичні вказівки до виконання
самостійної роботи з дисципліни
«Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій
школі» для здобувачів освітнього ступеня «Магістр»
усіх спеціальностей

Вінниця
ВНТУ
2019

Рекомендовано до друку Методичною радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 6 від 21.02.2019 р.)

Рецензенти:

І. Є. Зозуля, кандидат педагогічних наук, доцент

М. Д. Прищак, кандидат педагогічних наук, доцент

Педагогічний практикум: методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» для здобувачів освітнього ступеня «Магістр» усіх спеціальностей / Уклад. О. Б. Залюбівська. – Вінниця : ВНТУ, 2019. – 51 с.

Методичні вказівки передбачено використовувати в процесі підготовки до практичних занять, при виконанні навчальних завдань, які віднесено до самостійної роботи магістрантів, при підготовці до здачі заліку з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі». Методичні вказівки розроблено відповідно до програми цієї дисципліни.

ЗМІСТ

1 Суть і значення психолого-педагогічних дисциплін у програмі підготовки магістрів у ЗВО	4
2 Самостійна робота магістрантів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін	5
3 Завдання для самостійної роботи магістрантів у курсі «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі»	8
3.1 Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу	8
3.2 Практично-тренінгове навчання.....	14
3.3 Кооперативне навчання	30
4 Список використаної та рекомендованої літератури.....	49

1 СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОГРАМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ЗВО

Посилення професійної спрямованості навчання – це актуальна вимога, що висувається до вищої школи. До запровадження ступеневої системи вищої освіти в Україні науково-педагогічні кадри для ЗВО традиційно виховувалися в аспірантурах цих же закладів, де процес педагогічної підготовки значно поступався за важливістю науково-дослідницькій діяльності аспірантів – майбутніх викладачів вищої школи. У результаті науково-педагогічний склад непедагогічних ЗВО часто, на жаль, поповнювався науковцями, далекими від педагогіки й педагогічної майстерності. Магістратура покликана виправити існуючу суперечність. Вінницький національний технічний університет тут має свою багаторічну історію й традиції. Це один з перших університетів України, де з 1991 року була запроваджена на засадах експерименту рівнева система підготовки студентів. У «Положенні про порядок підготовки магістрів у ВНТУ» зазначено, що метою підготовки магістрів є, зокрема, забезпечення потреб ВНТУ в науково-педагогічних кадрах. Ця мета підготовки магістрів була згодом зафіксована в законодавчих документах. За Положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), затвердженим постановою № 65 Кабінету міністрів України від 20.01.1998 р. [16], освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра будь-якого напрямку підготовки передбачає можливість здійснення ним науково-педагогічної діяльності. Отож, саме в магістратурах ЗВО має відбуватись становлення науково-педагогічних працівників вищої школи.

Однак, результати аналізу стандартів освіти, зокрема технічних ЗВО України, розроблених на основі цього Положення, свідчать про наявність суперечності між необхідністю підготовки науково-педагогічних кадрів та реальним станом цієї підготовки. Так, перелік компетенцій фахівця в аналізованих документах засвідчує другорядність, меншовартість, а то й відсутність власне педагогічних компетенцій. Тому, на відміну від педагогічних університетів, де педагогічна спрямованість підготовки фахівців є іманентною, наперед заданою умовою, у магістратурах технічних університетів вона потребує актуалізації, посилення й захисту. Це визначає важливість психолого-педагогічних дисциплін у підготовці магістрів у непедагогічних ЗВО.

2 САМОСТІЙНА РОБОТА МАГІСТРАНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Затребуваність самостійної роботи (далі СР) як виду навчальної активності в процесі здобуття вищої освіти визначається вимогами сучасного світу до випускника вищої школи. Це, зокрема, сформованість таких особистісних якостей, як *самостійність*; *суб'єктність*; уміння самостійно доповнювати, переформатовувати, оновлювати власну систему знань і компетентностей; прагнення до самовдосконалення. Тому СР студентів є невід'ємною частиною освітнього процесу у вищій школі і набуватиме надалі все більшого значення.

Необхідність приділити прискіпливу увагу розробці змісту й організації СР магістрантів в межах вивчення психолого-педагогічних дисциплін визначена також і тим, що, відповідно до програми навчання в магістратурі, приблизно 2/3 загального обсягу годин відводиться на позааудиторну роботу магістрантів. Метою такого розподілу годин є, окрім іншого, зміщення відповідальності за результати навчання з викладача на тих, хто здобуває освіту.

Поняття СР має широкий спектр значень. Ми будемо трактувати цей вид навчальної активності так:

- 1) СР є невід'ємним складником процесу засвоєння навчальної дисципліни;
- 2) СР змістовно й організаційно пов'язана з лекціями й практичними заняттями;
- 3) магістранти виконують СР індивідуально і в малих групах співробітництва;
- 4) викладач консультує магістрантів, контролює виконання й оцінює СР;
- 5) принцип самостійності навчання вимагає від тих, хто навчається, розробки індивідуальної освітньої траєкторії, від викладача – організації технологічного супроводу навчального процесу в магістратурі;
- 6) СР має містити завдання репродуктивно-тренувального, продуктивно-творчого, дослідницького характеру;
- 7) СР з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» розрахована на засвоєння теоретичного матеріалу; формування професійно-орієнтованих умінь і навичок, педагогічної культури та етики.

Завдання «Педагогічного практикуму» мають *універсальний характер*. Враховуючи те, що більшість магістрантів технічних університетів, як правило, не ставлять перед собою пріоритетної мети стати викладачами вищої школи, ми розробили систему вправ, завдань, проектів, які будуть ефективні не лише для майбутніх викладачів. Вони спрямовані на розвиток

критичного, системного, творчого мислення, рефлексивних умінь; розвиток командної співпраці та лідерського потенціалу. Означені якості є затребуваними в будь-якій галузі реального сектору економіки. Отож основними *функціями* СР з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» є педагогічна самоосвіта й особистісне самовдосконалення магістрантів.

У статті 5 Закону України «Про вищу освіту» зазначається: «магістерський рівень вищої освіти... передбачає здобуття... компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [4, с. 9]. У дослідженнях, зокрема [1, 3], магістр описується як «спеціаліст інноваційного типу», «з високою інноваційною культурою», «здатний до інноваційної діяльності». Такий підхід відповідає вимогам до випускників магістратури європейських університетів, що сформульовані в «Європейській кваліфікаційній рамці» [24]. Це означає, що магістрант у процесі навчання має бути *суб'єктом інноваційного навчального процесу*. Під інноваційно-педагогічною діяльністю розуміють розробку й використання інноваційних освітніх технологій: методи навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей, мислення; широке використання комп'ютерних технологій і засобів; інноваційні методи і форми організації СР, науково-дослідну роботу тощо. Ці вимоги було враховано в розробці завдань для СР магістрантів з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі». В межах СР передбачено дослідницьку проектну діяльність магістрантів у малих групах співробітництва, активне рефлексивне партнерське педагогічне спілкування, опанування лекційним матеріалом за технологією «перевернутого навчання» тощо.

Розроблено 3 блоки завдань відповідно до таких видів самостійної роботи:

- 1) індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу;
- 2) практично-тренінгове навчання;
- 3) кооперативне навчання.

Завдання *1 блоку* спрямовані на розвиток умінь самостійно опановувати теоретичний матеріал з педагогіки, психології і методики викладання у вищій школі, вміння диференціювати його на засадах таких бінарних опозицій: легкість – складність, однозначність – проблемність, дослідженість – недослідженість, традиційність – інноваційність, національне – глобальне, універсальне – спеціальне тощо. У *2 блоці* – індивідуальна робота на глибоке розуміння теоретичного матеріалу, тобто формування психолого-педагогічних знань-переконань. У *3 блоці* передбачено роботу в малих групах співробітництва на розвиток дослідницьких умінь, рефлексії, критичного, системного, творчого

мислення; особистісних якостей для командної співпраці: суб'єктність, лідерство, відповідальність, товариськість тощо (таблиця 1).

Таблиця 1 – Види самостійної роботи магістрантів

Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу	Практично-тренінгове навчання	Кооперативне навчання
<p>1. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу, що передує аудиторній лекції (за технологією «перевернутого навчання»)</p> <p>2. Опрацювання науково-педагогічних досліджень за змістом курсу</p>	<p>1. Тренінг формулювання проблемних запитань та планування навчальної дискусії</p> <p>3. Написання текстів мікро-лекцій та есе за результатами опрацювання й аналізу педагогічної термінології, хрестоматійних текстів за змістом курсу; описаних в науковій літературі актуальних педагогічних тенденції, підходів, експериментів, інновацій у царині педагогіки і психології вищої школи тощо</p> <p>4. Інструменти медіапедагогіки для розвитку критичного мислення, творчого потенціалу та системи цінностей</p>	<p>1. Розв'язання педагогічних задач</p> <p>2. Написання аналітичного звіту-есе про перебіг виконання групового проекту в малій групі співробітництва</p> <p>3. Створення психолого-педагогічного портрету студента та викладача ЗВО за заданими образами</p> <p>5. Створення риторично-педагогічного портрету викладача технічного університету</p> <p>6. Розробка девізу й місії університету</p> <p>7. SWOT-аналіз закладу вищої освіти</p>

3 ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ У КУРСІ «ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ»

3.1 Індивідуальне самонавчання з опанування теоретичного матеріалу

Опрацювання конспекту лекцій за технологією «перевернутого навчання»

Завдання № 1. Технологію перевернутого навчання (flipped classroom) найчастіше пов'язують з двома іменами: Еріком Мазуром та Салманом Ханом. Прочитайте інтерв'ю з професором фізики Гарвардського університету Еріком Мазуром «В перевернутому класі буде переосмислено роль викладача» («The flipped classroom will redefine the role of educators»). Також його статтю «Прощавай, лекціє?» (Farewell, Lecture?) [27, 28].

Запитання для самоперевірки:

1. Як довго професор використовує технологію перевернутого класу і як це змінило його філософію викладання?
2. Чому Е. Мазур відкинув традиційну лекцію на користь нового методу викладання?
3. Якому джерелу навчального матеріалу для перевернутого навчання він надає перевагу: відео чи книзі? Як він це обґрунтовує?
4. З якого часу, на думку Е. Мазура, починається відлік застосування перевернутого навчання в Гарвардському університеті? Як це пов'язано з кейс-стаді?
5. Е. Мазур назвав новий підхід у викладанні, що сьогодні називають перевернутим класом, «Peer Instruction». Перекладіть і поясніть цю назву.
6. Е. Мазур зазначає, що застосовані ним зміни – це не технологічне нововведення, це педагогіка («it is not the technology but the pedagogy that matters»). Поясніть його слова.

Завдання № 2. У 2004 році американець Салман Хан, аналітик інвестиційного фонду, почав займатися навчанням своїх молодших двоюрідних братів. Через дванадцять років Академія Хана мала понад 42 мільйони зареєстрованих користувачів зі 190 країн. Прослухайте TED-лекцію Салмана Хана «Скористаймося відео, щоби вдихнути в навчання нове життя!»

[https://www.ted.com/talks/salman_khan_let_s_use_video_to_reinvent_education?language=uk].

Запитання для самоперевірки:

1. Які ідеї, озвучені в лекції, привернули вашу увагу?
2. Які запитання ви як майбутній викладач університету хотіли б поставити спікеру?

Завдання № 3. Опрацюйте пропоновані в курсі конспекти лекцій (для цього зайдіть на <https://iq.vntu.edu.ua/> чи на персональний сайт викладача). Робіть це поступово, відповідно до розкладу занять. На аудиторну лекцію приходьте, опрацювавши заздалегідь відповідну тему і підготувавши перелік запитань для обговорення. (Дивіться пов'язані з цим завдання № 9 та № 10 з розділу «Практично-тренінгове навчання»).

Опрацювання окремих науково-педагогічних проблем (за хрестоматійними текстами, науковими статтями, відеолекціями)

Завдання № 4. Прочитайте інтерв'ю «Навички XXI століття»: нова реальність в освіті» з професором Мельбурнського університету Патріком Гріффіном (Patrick Griffin) – керівником міжнародного наукового проекту з оцінки і навчання навичок и компетенцій XXI століття (2016 р.) [13].

Запитання для самоперевірки:

1. Які навички, на думку П. Гріффіна, є необхідними в XXI ст.?
2. В чому різниця між «індустріальними» освітніми програмами XX ст. та «інноваційними» освітніми програмами XXI ст.?
3. Поясніть значення критичного мислення, комунікативних якостей, творчої винахідливості та групової взаємодії для сучасного світу, для сучасного реального сектору економіки?
4. Що означають «кардинальні зміни всієї системи освіти»?
5. Які підходи в освіті, на думку професора, є провідними в XXI ст.?
6. В чому зміст роботи проекту, яким керував П. Гріффін?
7. Якщо не знання, то що мають перевіряти екзаменатори у XXI ст.?
8. Чи погоджуєтеся ви з баченням П. Гріффіна, як має змінитися школа?

Завдання № 5. Прочитайте роботу видатного іспанського філософа Хосе Ортеги-і-Гассета «Місія Університету» (перекладена з іспанської Євгеном Гулевичем за виданням: Ortega y Gasset, Jose. Mision de la Universidad (1930) // Obras Completas. — 1956. — Vol. 4.) [8].

Запитання для самоперевірки:

1. Як ви зрозуміли думку Х. Ортеги-і-Гассета: «Університетську реформу не можна зводити до усунення зловживань чи навіть уважати це своїм головним завданням. Реформа – це завжди створення нового порядку»?
2. Чи погоджуєтеся з думкою: «Міць будь-якої нації твориться сукупно. Якщо народ є політично жалюгідним, дарма чогось очікувати і від його хай навіть найдосконалішої школи... Школа як нормальна інституція країни значно більше залежить від громадської атмосфери, в якій вона сукупно існує, ніж від атмосфери педагогічної, яку штучно творять у її стінах»? Аргументуйте свою позицію.
3. Яким може бути погляд на реформу української вищої школи у світлі позиції Х. Ортеги-і-Гассета: «Хоч би якими досконалими були середня англійська освіта та німецький Університет, було б марно запозичувати їхні моделі, позаяк вони є лише часткою самих себе. Їхня сукупна реальність – то ціла країна, яка їх створила й підтримує... Народи-наслідувачі чи народи без власної автентичности постають невблаганним анахронізмом. На чужині варто шукати інформації, та аж ніяк не моделей»?
4. Хто такі «нові варвари», на думку Х. Ортеги-і-Гассета?
5. Які три складові університетської освіти виділяє філософ?
6. Якою є первинна й основна функція Університету, на думку Х. Ортеги-і-Гассета?

Завдання № 6. Завдання полягає у пошуку й аналізові іншомовних педагогічних джерел (наукові статті, монографії, посібники). Проаналізуйте, чи є описані у джерелах педагогічні явища наявними у вищій школі України? Якщо ні, то чи є вони «придатними» для застосування в українській освіті? Що спрацює, а що – ні. Чому?

Тематичне поле пошуку:

1. Актуальні проблеми вищої освіти ХХІ ст.
2. Сучасні технології навчання (сутність, значення, проблеми застосування).
3. Інтерактивність і партнерство як ознаки освітнього процесу у ЗВО.
4. Навчальне портфоліо як метод (технологія) навчання.
5. Проектне навчання.
6. Тренінг як метод навчання.
7. Розвиток критичного мислення.
8. Сучасні вимоги до викладача ЗВО (зокрема, технічного).
9. Педагогічний ідеал викладача вищої школи.
10. Особливості навчального процесу (зміст, технології навчання, структура навчального процесу, оцінювання, традиції, взаємодія «викладач-студент», індивідуальні освітні траєкторії, підготовка

викладачів, викладання гуманітарних дисциплін в негуманітарних інститутах тощо) в одному з найкращих університетів світу (наприклад, за рейтингом «Шанхайський» [<http://www.shanghairanking.com/>]):

1. Гарвардський університет.
2. Стенфордський університет.
3. Массачусетський інститут технології.
4. Університет Каліфорнії (Берклі).
5. Університет Кембриджа.
6. Принстонський університет.
7. Каліфорнійський інститут технології.
8. Колумбійський університет.
9. Університет Чикаго.
10. Університет Оксфорда.
11. Йельський університет.
12. Швейцарський федеральний інститут технології (Цюріх).
13. Університетський коледж Лондона.
14. Університет Токіо.
15. Імперський коледж Лондона.
16. Університет Торонто.
17. Кіотський університет.
18. *та інші.*

Завдання № 7. Прослухайте лекцію Кена Робінсона (Sir Ken Robinson) на конференції TED-2006 «Чи справді школи вбивають творчість?» [https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity?language=uk]. Також ознайомтеся (а краще уважно прочитайте) його книгу «Освіта майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту» [17].

Запитання і завдання для самоперевірки:

1. Прокоментуйте тезу Кена Робінсона: «Наше майбутнє дуже непевне, і тому не варто поліпшувати те, що ми робимо десятки років. Треба робити щось інше. Не лагодити цю систему, а змінити її; не реформувати, а трансформувати. Найбільша іронія в нинішній хворобі освіти в тому, що ми знаємо, що насправді працює. Ми просто не вживаємо заходів у досить великому масштабі... Освіта вже стала глобальною проблемою, але за своєю природою це процес, який відбувається серед широкого загалу, в місцевих громадах. І в цьому – ключ змін. У світі відбуваються революційні зміни; нам потрібна і революція в освіті. Як і більшість революцій, ця віддавна визріває, а подекуди йде повним ходом. І рухається не зверху вниз, а знизу вгору – як, зрештою, і має бути» [17, с. 26].
2. То «що насправді працює»? І чи змінюється освіта «знизу»?
3. У чому сенс критики К. Робінсоном руху за стандартизацію в освіті, зокрема, спричиненого Міжнародною програмою оцінювання навчальних досягнень учнів (PISA)? Що вбиває стандартизація?
4. Якою ви бачите «трансформовану» вищу школу, в якій реалізовано принципи: змога займатися тим, що цікаво; графік навчання, пристосований до індивідуальних темпів навчання; оцінювання, що сприяє особистому прогресу і досягненням?

Завдання № 8. Підготуйте доповідь на Наукову конференцію Інституту соціально-гуманітарних наук ВНТУ. Зміст та структура роботи має відповідати вимогам до матеріалів «Науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ» [<http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/schedConf/cfp>]:

- *структурні компоненти:* анотація, вступ, аналіз останніх публікацій, визначення мети дослідження, виклад основного матеріалу, висновки, список використаної літератури
- *обсяг:* до 10 тис. (разом з анотаціями (1 тис. зн.) та списком літератури);
- *джерела:* використання кількох науково-педагогічних джерел (в тому числі: наукових статей останніх років вітчизняних авторів та іншомовних авторських джерел (статті монографії, посібники).

Тематичне поле досліджень (узгодити з викладачем):

1. Зміст освіти як педагогічна проблема XXI ст.
2. Університетська освіта у світлі глобальних викликів XXI століття.
3. Проблеми і перспективи вищої освіти в Україні (на прикладі вашого університету за результатами SWOT-аналізу).
4. Сучасні підходи до навчання у ЗВО та проблеми їх упровадження: гуманістичний, компетентнісний, аксіологічний тощо (за вибором).
5. Психолого-педагогічний зміст понять такту та вимогливості викладача.
6. Закономірності навчання у вищій школі у світлі сучасних тенденцій в освіті.
7. Принципи навчання у вищій школі у світлі сучасних тенденцій в освіті.
8. Інтерактивність як психолого-педагогічна категорія. Інтерактивні методи навчання у ЗВО. Їх суть і значення у світлі вимог XXI ст.
9. Проблеми лекційного викладання на сучасному етапі.
10. Метод проектів у вищій школі (на прикладі виконання власного проекту).
11. Метод керованих відкриттів (discovery learning) у вищій школі.
12. Гра (дискусія, кейс-метод, тренінг, навчальне портфоліо – вибрати) як метод навчання (на прикладах вашого навчання у ЗВО).
13. «Навчання у малих групах співробітництва» як технологія навчання.

14. Дидактичні принципи застосування контролю і оцінки досягнень студентів (у світлі сучасних тенденцій в освіті).
15. Методи оцінювання досягнень студентів у світлі сучасних тенденцій в освіті. Проблема зміщення акценту з результатів на процес їх досягнення.
16. Методики формування навичок співробітництва в межах навчальної діяльності (на прикладі спеціальних дисциплін в технічному університеті).
17. Шляхи формування «навичок XXI» (співробітництво, критичне й творче мислення, комунікація) у процесі навчання в технічному університеті.
18. Психолого-педагогічні засади організації самостійної роботи студентів (принципи організації, методики, фактори ефективності).
19. Мета виховання як педагогічна категорія. Мета виховання в сучасній українській вищій школі. Глобальне і національне у меті виховання.
20. Самовиховання як фактор розвитку особистості. Психолого-педагогічні засади самовиховання студентів.
21. Психосоціальна характеристика студентського віку (порівняльна характеристика студента XX та XXI ст.).
22. Динамізм особистості як здібність до педагогічної діяльності.
23. Емоційна стабільність як здібність до педагогічної діяльності.
24. Оптимістичне прогнозування як здібність до педагогічної діяльності.
25. Самоактуалізація як ознака педагога вищої школи.
26. Персоналії української педагогіки та психології. Психолого-педагогічна спадщина Г. Ващенко, Д. Дьюї, Г. Кершенштайнера, А. Макаренка, К. Роджерса, В. Сухомлинського, Г. Костюка та ін. (вибрати).
27. Педагогічний самоменеджмент (мета, компоненти, інструментарій).
28. Мотивація діяльності викладача ЗВО.
29. Студентська група як виховний колектив – атавізм тоталітарної системи чи ефективний підхід.
30. Місія і девіз як необхідні складники стратегії розвитку університету.

Підготуйтеся до виступу з науковою доповіддю на занятті (лекційному чи практичному), далі – на конференції.

3.2 Практично-тренінгове навчання

Розробка проблемних запитань для педагогічних дискусій

Запитання – головний інструмент діяльності викладача. Уміння викладача формулювати запитання, які викликають у студентів бажання шукати відповіді, – суттєва ознака педагогічної майстерності. Формулювання запитання (читай: бачення проблем, причинно-наслідкових зв'язків, аналогій тощо) називають однією з ключових загальних компетенцій людини XXI ст.

На практичних заняттях курсу магістранти проводитимуть педагогічні *міні-дискусії* чи *міні-бесіди* («сократівський діалог»). Дидактичні завдання цього методу навчання: 1) розвинути уміння добирати аргументи і контраргументи логічного характеру, факти, приклади з власного педагогічного досвіду, виявляти причинно-наслідкові зв'язки; 2) розвинути культуру спілкування (коректність, толерантність, повага співрозмовника, культура мовлення); 3) сформувати педагогічні знання-переконання відповідно до теми дискусії; 4) розвинути педагогічне мислення, педагогічну культуру магістрантів. При цьому в пропонованому методі зроблено акцент не стільки на ролі дискусантів (хоча вона важлива), скільки на ролі ведучого, що для майбутнього викладача є професійно необхідним. Кожен магістрант готується до ролі ведучого групової дискусії: проектує навчальне обговорення, формулює мету та 3 проблемних, змістовних, відкритих запитання до групи. Послідовність запитань має давати уявлення про композицію дискусії (бесіди), всі запитання мають «працювати» на розкриття основної мети. Встановлення обмеженого регламенту (5–7 хв на обговорення проблеми) дасть можливість розвинути необхідне для викладача чуття часу; уміння, що закладені в етимологію слова «ведучий» – *вести* продуктивну, динамічну, цілеспрямовану розмову зі студентами, керувати їхньою активністю. Практика показує, що магістрантам важко дається саме це вміння *вести* (а не «вестися»), часто трапляються ситуації, коли не ведучий, а учасники дискусії керують процесом. Ведучий вчиться важливому для викладача-початківця вмінню утримуватися від бажання відповідати на власні запитання замість студентів: не «давати» правильну думку, а наводити на неї, спрямувавши роздуми студентів у певному напрямку. Адже, як висловився видатний педагог XIX ст. П. Лесгафт, викладач лише акушер думки, він лише допомагає їй народитися в головах студентів.

Завдання № 9. Розробка проблемних запитань для педагогічної дискусії. Опрацюйте конспекти лекцій. Читаючи, звертайте особливу увагу на питання, що становлять «Педагогічний мінімум». На кожному темі «Педагогічного мінімуму» створіть таку «Заготовку для педагогічної

дискусії (бесіди)»: 3 проблемних запитання (запитань може бути більше, якщо вибрана стратегія потребує з'ясувальних, уточнювальних запитань чи завдань, в такому разі жирним шрифтом виділіть 3 ключових запитання). Відповіді на запитання давати не треба, лише сформулювати запитання. Виберіть одну з розроблених «заготовок» для проведення навчальної дискусії чи бесіди на практичному занятті (відповідно до теми практичного заняття).

Зверніть увагу! Запитання мають бути композиційно організовані. Наприклад, за такою композицією: запитання-наживка (чи провокація); ключове запитання; запитання, що спрямовує до висновку чи узагальнення. Потрібно формулювати *не питання, а запитання*. При цьому змістове поле обговорення не має обов'язково охоплювати усю тему. Наприклад, у питанні № 4 «Педагогічного мінімуму» можна обрати для обговорення лише стилі педагогічного спілкування (демократичний, авторитарний ліберальний). А можна ще вужче: лише один з цих стилів. Або окремий аспект у застосуванні цих стилів, наприклад, вплив стилю педагогічного спілкування на результати навчання студентів тощо.

Приклад

Запитання для міні дискусії на тему «Стилі педагогічного спілкування»

1. Чи впливає стиль педагогічного спілкування викладача (демократичний, авторитарний ліберальний) на результати навчання студентів?
2. Чому не можна визначити «найрезультативніший» стиль? Чи можна?
3. Результат навчання – багатоаспектне поняття. Назвіть найбільш суттєві для вас результати навчання (оцінка, реальні знання, компетенції, розвиток особистісних якостей, критичне мислення, формування мотивації до самовдосконалення, формування академічної і професійної спільноти і належності до неї тощо).
4. За якого педагогічного керівництва (демократичного, авторитарного, ліберального) ви отримаєте найкращі бажані результати?

Такі запитання є проблемними, вони стимулюють мислення, продукують, поглиблюють знання. А головне, показують, що автори запитань самі добре орієнтуються в темі. А ось з'ясувальне запитання: «Які існують стилі педагогічного спілкування?» Таке запитання потребує лише репродукції знань. Їх теж не уникнути в навчальній бесіді. Але якість виконаного завдання визначають саме проблемні запитання та їх взаємозв'язок.

Питання педагогічного мінімуму

1. Педагогіка як наука і мистецтво.
2. Взаємозв'язок та відмінність категорій «навчання», «виховання», «освіта».
3. Місія університету. Від перших університетів Європи до університетів XXI ст.
4. Педагогічне спілкування (функції, стилі). Конфлікти в педагогічному процесі (ознаки, види, стилі залагодження конфліктних ситуацій).

5. Елементи педагогічної майстерності (гуманістична спрямованість діяльності викладача, професійні знання, педагогічні здібності, педагогічна техніка).
6. Поняття про мету виховання.
7. Поняття про зміст освіти. Концепції змісту освіти.
8. Сучасні підходи до навчання у ЗВО.
9. Закономірності навчання та виховання у вищій школі.
10. Принципи навчання та виховання у вищій школі.
11. Структура навчального процесу.
12. Технологія навчання (суть поняття, ознаки, види).
13. Методи навчання у вищій школі. Класифікація методів навчання. Активні та інтерактивні методи навчання (спільне, відмінне).
14. Лекція як метод навчання (види лекцій, структура лекційного курсу, прийоми активізації уваги і мислення студентів на лекції, сучасні вимоги).
15. Контроль та оцінка знань студентів (значення, функції, принципи, методи).
16. Самостійна робота студентів (суть, організація, вимоги, види).
17. Поняття про особистість (структура, чинники розвитку особистості).
18. Взаємозв'язок виховання, навчання і розвитку. Актуальність процесу виховання студентів у вищій школі.

Завдання № 10. Якщо попереднє завдання виглядає як спринт, то наступне можна означити як марафон. Отож, сформулюйте марафонський список, який становитиме вже не 3, а 33 запитання та завдання на одну з тем «Педагогічного мінімуму».

Приклад

Запитання і завдання до теми «Стилі педагогічного спілкування»

1. Що таке стиль педагогічного спілкування?
2. Хто розробив «управлінську» класифікацію стилів педагогічного спілкування (авторитарний – демократичний – ліберальний) і дослідив їх особливості? Чи ефективно застосовувати управлінський підхід до класифікації стилів педагогічного спілкування?
3. Назвіть не менше 5 ознак кожного з цих стилів (від найбільш впізнаваних до неочевидних).
4. Чи бачите ви різницю між ліберальним і потуральним стилями педагогічного спілкування?
5. Чи є демократичний стиль педагогічного спілкування своєрідним міксом авторитарного та ліберального стилів? Чому так (ні)?
6. Чи є місце примусу в демократичній педагогічній взаємодії?
7. Який стиль передбачає відповідальність студентів за результати навчання?
8. За якого стилю відповідальність за результати навчання «перетягується» на бік викладача?
9. За умови застосування якого стилю результати навчання в знаннєвому вимірі будуть найкращі (за однакових інших умов)? Обґрунтуйте відповідь.

10. За умови застосування якого стилю результати навчання в знаннєвому вимірі будуть найнижчі (за однакових інших умов)? Обґрунтуйте відповідь.
11. Чи буде результативність навчання найкращою за авторитарного стилю?
12. Як впливає авторитарний стиль педагогічного спілкування викладача на мотивацію навчання студентів? Які мотиви навчання він «провокує»?
13. У чому схожість таких, здавалося б, опозиційних стилів: авторитарного і ліберального?
14. Охарактеризуйте в одному слові ставлення авторитарного (ліберального, демократичного) викладача до студентів.
15. Результат навчання є багатовимірним. Окрім знаннєвого виміру, є ще компетентнісний і ціннісний. Проаналізуйте потенційний вплив авторитарного, ліберального, демократичного стилів педагогічного спілкування викладача на результати навчання студентів.
16. Чи існують умови, за яких авторитарний стиль педагогічного спілкування буде доцільним?
17. Назвіть умови доцільного застосування демократичного та ліберального стилів педагогічного спілкування.
18. Чи залежить «вибір» викладачем стилю спілкування від віку й досвіду студентів (наприклад, до студентів 1 курсу застосувати авторитарний стиль, до студентів 5 курсу – ліберальний)?
19. Чи може викладач застосовувати до одних студентів академічної групи, наприклад, ліберальний, а до інших – авторитарний стиль?
20. Чи може один і той самий викладач легко «одягати на себе» будь-який стиль?
21. Як позначиться на результатах взаємодії викладача зі студентами те, що викладач немотивовано варіює свій стиль педагогічного спілкування від ліберального до авторитарного?
22. В реальному педагогічному процесі, як правило, можна спостерігати авторитарно-демократичний та ліберально-демократичний стилі. Охарактеризуйте ці стилі.
23. Пригадайте діяльність ваших викладачів за всі роки навчання в університеті. Прихильники якого стилю складають більшість науково-педагогічного складу? Чи такої більшості не існує? Чи бачите тут певні закономірності, причинно-наслідкові зв'язки?
24. Чи залежить ставлення студентів до викладача від стилю педагогічного спілкування, який застосовує цей викладач?
25. Чи може викладач одночасно викликати в студентів страх і повагу? Чи не схоже це на ситуацію, означену в народній приказці «Б'є значить любить»?
26. Яким чином заслужити повагу викладачу, що застосовує ліберальний стиль педагогічного спілкування?
27. За якого стилю педагогічного спілкування вам навчатися найбільш комфортно? Чи означає «комфортний стиль» – ефективний стиль?
28. Як узгоджуються поняття «класифікаційного» стилю та індивідуального стилю педагогічного спілкування?
29. Спілкування – це двобічний процес. Як має викладач це враховувати, обираючи стиль спілкування зі студентами? Що відбувається, якщо студенти не приймають «правила гри»?
30. Виділяють також монологічний (суб'єкт-об'єктний) та діалогічний (суб'єкт-суб'єктний, гуманістичний) стилі педагогічного спілкування. Створіть рисунок (mind-map), де буде показано зіставлення двох класифікацій: «монологічний – діалогічний» та «авторитарний – ліберальний – демократичний» стилі педагогічного спілкування.
31. Чи корелюють ліберальний і монологічний (суб'єкт-об'єктний) стилі?
32. Які умови потрібні для реалізації повноцінної суб'єктності студентів в освітньому процесі у ЗВО?

33. Заповніть відповідями таблицю 2.

Таблиця 2 – Зв'язок результатів навчання та стилів педагогічного спілкування

Стилі педагогічного спілкування						
Результати навчання	Авторитарний		Ліберальний		Демократичний	
	+	-	+	-	+	-
Мотивація (які мотиви?)						
Знання (характер знань)						
Компетентності						
Комунікація						
Особистісні якості						

Примітка. «+» – позитивний результат; «-» – негативний результат.

Подумайте над відповідями на пропоновані запитання.

Завдання № 11. Андреас Шлейхер, один із найдосвідченіших педагогів світу, керівник Програми міжнародного оцінювання учнів PISA, у своїй книзі «Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття» розмірковує про шляхи піднесення престижності професії освітянина. Оскільки саме педагог є запорукою успішності освітньої системи країни. «Якість освітньої системи не може бути кращою, ніж якість вчителів у цій системі. Тож залучення, розвиток і утримування найкращих учителів – найважливіше завдання освітніх систем» [22, с. 82]. Автор називає високу зарплату важливою, але не вирішальною умовою для того, щоб в освіту прийшли найкращі кадри.

Дайте власне бачення чинників піднесення престижності педагогічної професії в українській школі, загальноосвітній та вищій.

Завдання № 12. Прочитайте уривок з книги А. Шлейхера. Чи погоджуєтеся ви з таким баченням завдань освіти XXI ст.? Доберіть кілька аргументів на підтвердження своєї позиції. Виберіть одну з ваших фахових дисциплін. Дослідіть навчальну програму цієї дисципліни. Подумайте над тим, як в обраній дисципліні ви як її викладач зможете реалізувати пропоновані завдання?

«Успіх в освіті більше не пов'язаний з відтворенням знань – ідеться про те, аби відштовхнутися від того, що ми знаємо, і творчо застосувати ці знання в нових ситуаціях. Епістемічна логіка – тобто те, як мислять науковці, філософи й математики, – бере гору над знанням конкретних формул, імен та місць. Нинішня освіта повинна зосередитися на способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й формулювати власні судження), способах роботи (спілкування

і співпраця), інструментах для роботи (здатність розпізнавати й використовувати потенціал новітніх технологій), а також на здатності жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян» [22, с. 34].

Завдання № 13. Ізраїльський історик Юваль Ной Гарарі зауважує, що люди стоять перед загрозою втрати своєї економічної цінності, оскільки біо- та комп'ютерна інженерія зробили багато форм людської діяльності непотрібними й розділили розум і свідомість. Тому потрібно поквапитися: якщо ми хочемо, щоб однакові освітні можливості означали не тільки те, що кожен опанує навички грамотності й арифметики, які знадобляться у пошуках роботи, а й те, що всі громадяни володітимуть когнітивними, соціальними та емоційними навичками й дотримуватимуться цінностей, які допоможуть їм долучитися до творення успішного майбутнього [22, с. 229].

Проаналізуйте результати вашого навчання в університеті щодо формування соціальних та емоційних навичок, цінностей:

1. Чи відчували й усвідомлювали ви ці педагогічні впливи?
2. Чи відбувалися ці процеси в межах усіх навчальних дисциплін чи лише окремих? Чи лише в позанавчальних заходах?
3. Який зміст та методичний інструментарій для цього був використаний?
4. Від чого (кого) найбільше залежало формування відповідних навичок і цінностей?
5. Яку роль у цьому процесі відіграло загальне освітнє середовище університету, традиції та цінності університету, фах, який ви здобували?
6. Які ви бачите шляхи, зміст, методичний інструментарій для розв'язання цих актуальних освітніх завдань XXI ст.?

Завдання № 14. У 2014 році міжнародна компанія McKinsey & Company провела опитування працедавців, випускників та педагогів щодо підготовки молодих фахівців до позиції спеціаліста-початківця («Education to Employment: Getting Europe's Youth into Work,» McKinsey & Company, January 2014 [<https://www.mckinsey.com/>]). Результати засвідчили велику різницю між сприйняттям ситуації педагогами (78% позитивних відповідей) та випускниками (38% позитивних відповідей) і працедавцями (35% позитивних відповідей) [21, с. 53]. У короткому есе (1 тис. знаків) дайте власне пояснення таким результатам дослідження.

Завдання № 15. У таблиці 3 подано базові вимоги до випускника Колумбійського університету [21, с. 100–101]. Проаналізуйте зміст загальних дисциплін у вашій програмі підготовки. Наскільки він збігається чи відмінний від змісту загальної підготовки студента Колумбійського університету? Обґрунтуйте чи спростуйте необхідність наявного змісту й обсягу загальних дисциплін у вашій освітній програмі з огляду на сучасні вимоги.

Таблиця 3 – Базові вимоги до випускника Колумбійського університету

КУРС	Кількість семестрів
ЛІТЕРАТУРА. Вивчення великих літературних творів західної культури	2
СУЧАСНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ. Вивчення великих робіт західних філософів і соціологів	2
МИСТЕЦТВО. Вивчення великих художніх творів західної цивілізації	1
МУЗИКА. Вивчення великих музичних творів західної цивілізації.	1
ПИСЬМО. Навчання академічному стилю письма	1
ІНОЗЕМНА МОВА. Навчання хоча б однієї іноземної мови на середньому рівні володіння	4
КОРДОНУ НАУКИ. Вивчення наукового способу мислення	1
ПРИРОДНИЧІ НАУКИ. Будь-які науки за вибором студента	2
ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯД. Семінар, який повинен дати глобальну перспективу, знизити вузькість західного підходу	1
ФИЗИЧНА КУЛЬТУРА	2

Завдання № 16. Кооперативне навчання

I. Американські дослідники *кооперативного навчання* Д. Джонсон та Р. Джонсон (Johnson, D., Johnson, R.) визначають його «частиною основної зміни в організаційній структурі від конкурентно-індивідуалістичної моделі «масового виробництва» до високопродуктивної командної організації» [25]. Розв'яжіть цю тезу в короткому есе «Чи вимагає сучасний світ кооперативного навчання?»

II. Згадані дослідники *виділяють 5 базових елементів кооперативного навчання:*

- 1) *позитивна взаємозалежність*: студенти мають вірити, що неможливо досягти успіху окремо від інших;
- 2) *безпосередня підтримка*: взаємне заохочення, пояснення, обмін ідеями;

- 3) *відповідальність*: підзвітність, кожен несе відповідальність за спільний результат, випадковим вибором один студент представляє зусилля групи;
- 4) *соціальні навички*: лідерство, прийняття рішень, довіра, комунікація, управління конфліктами;
- 5) *групова обробка*: вміння оцінити власний внесок у групову роботу та визначити причини невдач [25].

Розробіть завдання (умову та методику виконання) для навчання в малих групах співробітництва в межах обраної навчальної дисципліни, де буде враховано усі базові елементи кооперативного навчання.

Завдання № 17. У відповідь на загальну стривоженість тим, що недавні випускники (загальноосвітніх шкіл або закладів вищої освіти) не володіють актуальними для ринку праці навичками, було проведено багато глобальних досліджень, в яких роботодавців просили поділитися їхніми уявленнями про те, що необхідно для працевлаштування. Серед основних навичок ХХІ ст. називають: 1) *творче мислення*; 2) *критичне мислення*; 3) *комунікація*; 4) *співробітництво* [21].

В межах дослідження, проведеного компанією ІВМ в 2010 році, було опитано більше 15 000 керівників різних компаній з 60 країн і 33 галузей, і з'ясувалося, що *здатність до творчого мислення* була названа найбільш важливою лідерською якістю, що дозволяє вирішувати завдання зростої складності і невизначеності. Творчість розуміють як цілісний комплекс різноманітних знань і навичок, в тому числі наукове мислення, художні види діяльності, проектне мислення, дизайн мислення, математика [21, с. 139–142].

Змоделюйте кілька завдань з обраної навчальної дисципліни, які комплексно спрямовані на формування навичок творчого та критичного мислення, комунікації та співробітництва.

Завдання № 18. У глобальному опитуванні, проведеному Консультаційною радою бізнесу й індустрії (ВІАС), 80% представників компаній-роботодавців з Австрії, Австралії, Бразилії, Данії, Франції, Угорщини, Ірландії, Італії, Кореї, Латвії, Мексики, Нової Зеландії, Швеції, Словенії, Великобританії і США, заявили, що виховання характеру стає все більш важливим завданням, причому 100% з них вказали, що їхнім освітнім системам слід серйозніше підійти до цього питання.

Центр перепроєктування освітніх програм (The Center for Curriculum Redesign, Boston, Massachusetts), під керівництвом Чарльза Фейдла (Charles Fadel) у ґрунтовному дослідженні «Чотиривимірна освіта: компетенції, що

потрібні для успіху» (2014) синтезував узагальнену модель основних граней характеру людини XXI ст. У ній було враховано дослідження багатьох організацій, зокрема міністерств освіти Китаю, Сингапуру, Південної Кореї, Швеції, Програми «Партнерство освіти XXI века» (P21) та ін. Окрім того, елементи моделі були уточнені за участі 500 педагогів зі всього світу [21, с. 157–164]. Проаналізуйте «Грані характеру» (таблиця 4).

Таблиця 4 – Грані характеру (The Center for Curriculum Redesign, Boston, Massachusetts)

1	Усвідомленість (Mindfulness)	Самосвідомість, самореалізація, самооцінка, розвиток, здатність ділитися, емпатія, чуйність, цілісність тощо
2	Допитливість (Curiosity)	Неупередженість, дослідження, пристрасть, цілеспрямованість, мотивація, ініціатива, інновація, спонтанність тощо
3	Відвага (Courage)	Хоробрість, рішучість, стійкість, впевненість, готовність йти на ризик, твердість, оптимізм, енергійність, гумор тощо
4	Життєстійкість (Resilience)	Стресостійкість, наполегливість, винахідливість, харизма, здатність діяти в умовах неоднозначності, поступливість, самодисципліна, самоконтроль, зворотний зв'язок тощо
5	Моральність (Ethics)	Людяність, повага, справедливість, рівність, чесність, толерантність, залученість, вірність, надійність, справжність, щирість, прощення, готовність допомогти тощо
6	Лідерство (Leadership)	Відповідальність, самозречення, підзвітність, безкорисливість, скромність, цілісність, довіра, командна робота, наставництво, відданість, зразкова поведінка, переговороздібність, громадянська свідомість, міжкультурна обізнаність, орієнтація на результат, концентрація, організаторські здібності, різнобічність тощо

I. Як можна оцінити глобалізаційні процеси в цій царині? Якими чином можуть поєднуватися в освітньому процесі глобальні й національні запити?

II. Ці дослідження повертають нас до дискусії про виховання у вищій школі. Як ви вважаєте, чи є виховання як цілеспрямований і спеціально організований педагогічний процес затребуваним у ЗВО? Чи виховання особистості є завданням лише загальноосвітньої школи? Якщо ні, то яким ви бачите цей процес у вищій школі?

Завдання № 19. Напишіть коротке (1 тис. знаків) есе-пояснення результатів міжнародного дослідження «Компетенції викладачів вищої школи в добу змін» (Польща, Чехія, Словаччина, Україна, 2018). За цими результатами, наукові досягнення та професійно-педагогічні компетентності викладачів цікавлять сьгоднішніх студентів значно менше, ніж їхні соціально-особистісні якості (педагогічна культура, етика,

прийняття професійних рішень і відповідальність за них, лідерські якості, суспільна позиція). При цьому найвищий показник затребуваності професійних якостей викладача студентами усіх 4 країн отримала академічна доброчесність [9].

Інструменти медіапедагогіки для розвитку критичного мислення, творчого потенціалу та системи цінностей майбутніх педагогів

Завдання № 20. Напишіть невелике есе (2 тис. знаків) на один з психологічно і педагогічно значущих епізодів художнього фільму «Товариство мертвих поетів» («Dead Poets Society», 1989 р., режисер Пітер Вір).

Дія фільму відбувається в середині ХХ ст. у коледжі міста Велтон у штаті Вермонт. Головний герой – новий викладач англійської літератури Джон Кітінг (Робін Вільямс) – виявляє революційні педагогічні погляди й методику викладання для такого консервативного приватного освітнього закладу, який стоїть на «стовпах» традиції, честі, дисципліни, досконалості. Натхненний вчитель, вчитель-бунтівник, пробуджує у своїх студентів інтерес до літератури, зокрема поезії, допомагає їм знайти власний голос. Але боротьба за право самовираження закінчується трагічно.

Оберіть для аналізу один з епізодів: 1) *«Вирвіть цей аркуш з ваших посібників!»*; 2) *«Carpe diem – Лови день»*; 3) *«Знайдіть свою ходу»*; 4) *«Урок літератури на стадіоні»*;

I. Сформулюйте ключову педагогічну ідею обраного епізоду.

II. За допомогою яких методичних прийомів та «інструментів особистісного арсеналу» викладач реалізує триєдиний педагогічний вплив на своїх студентів (знання, навички, розвиток особистості та цінності)?

Завдання № 21. Напишіть невелике аналітично-порівняльне есе (2 тис. знаків) за фільмом «Усмішка Мони Лізи» (Mona Lisa Smile, 2003, режисер Майк Ньюел). Дія цього фільму відбувається в середині ХХ ст. в консервативному приватному жіночому коледжі Веллслі (Wellesley College), штат Массачусетс. Це реальний освітній заклад, він був відкритий в 1875 році і функціонує до сьогодні. Його місією визначено «надати чудову освіту в сфері вільних мистецтв жінкам, які матимуть вплив в світі». Девіз коледжу «Не приймати служіння, а служити». Довгий час з коледжу Веллслі виходило більше жінок, що досягли значних кар'єрних успіхів, ніж з будь-якого іншого навчального закладу [26].

У 1970 році психіатр Бенсон Р. Снайдер, тодішній декан Інститутських відносин в Массачусетському технологічному інституті (MIT), провів в коледжі Веллслі та MIT дослідження «Приховане університетське життя» («The Hidden Curriculum») [23], де проаналізував студентські заворушення в кампусі. Основною причиною незадоволення студентів було названо надмірну й непродуктивну масу академічних і соціальних вимог, які відвертають студентів від творчих інтелектуальних зусиль і від спроби самостійно й незалежно визначати і досягати своїх цілей [<https://www.revolvy.com/page/The-Hidden-Curriculum>].

Але повернемося до фільму «Усмішка Мони Лізи». Головна героїня Кетрін Уотсон (Джулія Робертс), випускниця Берклі, сміливо мисляча жінка (це важливо), отримує місце викладачки історії мистецтв у коледжі Веллслі. Педагогічно значущими є епізоди першої і другої лекцій героїні Джулії Робертс. Зробіть порівняльний аналіз цих лекцій. Перша лекція – приклад *традиційного навчання*. Друга лекція – приклад *інноваційного навчання*.

На допомогу в написанні есе перелік орієнтовних запитань.

1. Що було змістом першої і другої лекцій?
2. Чому лекторка отримала поразку на першій лекції?
3. Що є підводними каменями традиційного «читання» лекції?
4. За якої умови традиційний знанієвий підхід може бути ефективним?
5. Чому студентки так повелися на першій лекції?
6. Як змінила стратегію викладання лекторка в другій лекції?
7. Що стало змістом другої лекції?
8. Зміст якої лекції був ширшим? А глибшим?
9. Чому студентки були захоплені зненацька на наступній лекції?
10. Чим відрізняються запитання, що їх ставила лекторка на першій і другій лекціях?
11. Чому студенткам було важко відповідати на «нові» запитання?
12. Чому студентки виявили явне зацікавлення попри попередній демарш?
13. Чому вони не могли однозначно відповідати на запитання на другій лекції, так, як вони це робили на першій?
14. Як і, головне, чому змінилася поведінка лекторки на другій лекції (темп лекції, зовнішній вигляд лекторки, її місце розташування в аудиторії тощо)?
15. Що є метою першої і другої лекції?

16. Яким чином у другій лекції реалізовано триєдиний педагогічний вплив на студентів (формування знань, навичок, розвиток особистості та цінності)? На чому зроблено акцент?
17. Ознаки яких сучасних підходів до навчання ви помітили в другій лекції (проблемний, діяльнісний, творчий, компетентнісний, особистісно-орієнтований)?
18. Якими є віддалені наслідки навчання, прикладом якого є друга лекція?
19. В кінці навчального року керівництвом школи було прийняте рішення про звільнення Кетрін Уотсон. Чому?
20. Від звільнення педагога врятувало те, що її курс на наступний рік обрала переважна більшість учениць. Чому?

Завдання 22. Фреймування освітнього медіаконтенту (за назвами повідомлень). Мабуть, ви стикалися з такою ситуацією в Інтернеті: вашу увагу привертає назва статті (вона кричуща, інтригуюча несподівана – клікабельна, одним словом). А далі ви її відкриваєте і бачите, що зміст геть не відповідає назві. Або ж вам сподобався заголовок матеріалу, який ви побачили на Фейсбуці (тобто ідея чи позиція, яка в цій назві упакована), і рука тягнеться одразу його поширити, не читаючи (таке трапляється не тільки зі студентами, але й з професорами). В інформаційному океані часто нас вистачає на те, щоб ковтнути лише назву. А вона спеціально сконструйована так, щоб викликати в споживача інформації потрібні емоції, сформувані потрібні ставлення, установки, примусити до мимовільних рішень. Метою пропонованого вправління є запобігання стереотипізації мислення.

Прочитайте назви статей з проблем української освіти з різних інформаційних платформ (таблиця 5). Спробуйте зробити передбачення про зміст статті у позитивному і негативному ключі. Подивіться на назву через позитивну й негативну рамки (фрейми): «глуха стіна» («все пропало») і «відриті двері» («все добре»). Наприклад, стаття «Українські викладачі виїжджають за кордон». «*Відкриті двері*»: у статті, ймовірно, йдеться про українських викладачів, які нарощують масштаб міжнародного наукового співробітництва, викладають у зарубіжних університетах, примножуючи і збагачуючи свій науково-педагогічний досвід, який потім застосовують для навчання українських студентів. «*Глуха стіна*»: через низький рівень зарплат та безробіття освітяни змушені їхати на заробітки за кордон. При цьому через неконкурентоспроможність вони можуть сподіватися лише на некваліфіковану працю.

Таблиця 5 – Фреймування освітнього медіаконтенту

«Глуха стіна»	Назва статті	«Відриті двері»
	1. Нейромережа замість викладача: штучний інтелект змінить освіту. [pedpresa.ua/]	
	2. Лілія Гриневич: Російська мова не зникне з української школи. [dsnews.ua/]	
	3. Гройсман студентам: Ні вам, ні мені ваш диплом не потрібен [bbc.com/ukrainian/]	
	4. Країна жебраків: замість економіки знань – економіка невігластва. [uainfo.org/]	
	5. Булінг у школі: чому українські діти такі жорстокі? [bbc.com/ukrainian/]	
	6. Старих вчителів в Україні будуть викидати зі шкіл, наче сміття. [politeka.net/ua/]	
	7. Скорочення викладачів – процес, якого не уникнути [kurs.if.ua]	
	8. Жебрацтво по-науковому. [dt.ua]	
	9. «Нелюди»: університет Богомольця звинуватили в цинізмі через самогубства студентки [styler.rbc.ua]	
	10. Украинизация польских вузов воспринимается как бандеризация. [odnarodyna.org]	
	11. З Криму і Донбасу до вишу, без ЗНО. [life.pravda.com.ua]	
	12. Абітурієнти розповіли про беззаконня під час вступної кампанії. [politeka.net]	

Завдання 23. Сила запитань. Оберіть для читання будь-яку статтю з проблем вищої освіти на одному з інформаційних інтернет-ресурсів. Просійте текст через три сита запитань.

І. Запитання, які спрямовані на виявлення порушень журналістських стандартів, неправдивих фактів, маніпуляцій у медіатексті

Основні журналістські стандарти: баланс думок і поглядів, повнота, відмежування фактів від думок, достовірність, точність.

1. Чи не підміняє автор фактів судженнями?
2. Чи відповідають факти проблемі, що розглядається?
3. Чи використовує автор емоційно забарвлену, оціночну лексику? Для чого?
4. До чого переважно апелює автор: до розуму слухачів чи до емоцій? До яких цінностей апелює автор?
5. Чи оприявлено у статті ставлення автора до читатчів (як до людей розумних, мислячих чи як до маси «піпел хаває»)?

6. Якщо автор посилається на наукове дослідження, яка організація розробляла та впроваджувала його?
7. Чи погоджуються інші експерти з експертами, на яких посилається автор?
8. Чи не робить автор помилок у логічному викладі?
9. Чи є авторський висновок про факти обґрунтованим?
10. Як зміст матеріалу підтверджує чи спростовує ваші знання з теми?

II. Запитання-щеплення проти «agenda-setting» (порядку денного)

«Пресі переважно не вдається сказати людям, що думати, але вона з великим успіхом каже їм, про що думати» (Бернард Коен)

1. Чи не багато уваги приділяють цій темі у медіа?
2. Чому про це говорять у медіа саме зараз?
3. Чому про це не говорили, коли подія відбулася?
4. Це дійсно важлива тема, щоб їй приділяти стільки уваги?
5. Кому вигідне поширення цієї новини саме зараз?
6. Проти кого спрямована ця новина?
7. Чому суспільство має знати це? Це важливо для мене?
8. Що хочуть приховати за цією темою?
9. Чи є новини, важливіші, ніж ця?
10. Які важливі теми замовчуються у новинних випусках, коли натомість на перший план виставляються такі, як ця?

III. Джерело інформації

1. Чи звернули ви увагу, на якому саме інтернет-сайті ви знайшли аналізовану статтю?
2. Ви довіряєте цьому виданню? Чи має це значення?
3. Чи цікавилися ви, хто власник цього інтернет-видання? Чи має це значення?
4. Чи не фігурує цей сайт у переліках тих, які визнані такими, що не гребують поширенням фейкових новин, маніпулятивних, заангажованих, низькопробних матеріалів, «джинси» (прихованої реклами – проплачених замовних матеріалів)? Такі дослідження сьогодні здійснюють багато інтернет-платформ (VoxUkraine та ін.).
5. Чи звернули ви увагу, хто автор статті? Чи подивилися ви інші статті цього автора, його «послужний список»?

Завдання 24. Сила запитань: коментування. Прочитайте пропоновану в наступному завданні статтю (повний текст). Дайте відповідь на подані запитання.

1. Чи є незнання державної мови представниками нацменшин обмеженням їхніх прав і свобод?

2. Викладання в школах українською мовою – це захист української мови? Це боротьба з російською мовою? Чи нормальний стан речей?
3. Автор вважає, що Закон України «Про освіту» – бомба уповільненої дії? Чи можна довести, що бомба – це двомовність у державі?
4. Чи сприяє громадянській згоді ситуація двомовності (багатомовності) в Канаді, Бельгії, Швейцарії?

Доповніть цей список своїми проблемними запитаннями, що дозволяють розширити й поглибити бачення ситуації, а не ковати несвідомо й необачно те, що пропонує автор тексту та інформаційна інтернет-платформа. Також просійте цю статтю через три сита запитань з попереднього завдання.

Завдання 25. Критичне читання медіатекстів: відділяємо факти від суджень. Прочитайте статтю Сони Тарасюк «Реформа образования и зачистка языков нацменьшинств» (скорочено, подано мовою оригіналу). Проаналізуйте статтю на дотримання в ній журналістських стандартів (баланс думок і поглядів, повнота, відмежування фактів від суджень, достовірність, точність). Зверніть особливу увагу на наявність і характер суджень у тексті. Чого тут більше: фактів чи суджень? Повний текст читайте [РІА Новини Україна: <https://rian.com.ua/analytics/20170912/1027605648.html>].

«Тотальная украинизация стала главным сюрпризом реформы образования, которая, похоже, рискует усилить противостояние не только внутри общества, но и между Украиной и другими странами. Как известно, во вторник, 5 сентября, в Украине таки стартовала долгожданная реформа образования. В первый пленарный день новой сессии депутаты приняли во втором чтении закон "Об образовании" (№3491-д). Однако документ сразу же вызвал немало противоречий. В частности, зерном раздора стала 7 норма закона о том, что с 1 сентября 2018 года в Украине преподавание на языке национальных меньшинств, к которым относится и русский, будет разрешено только для учеников младшей школы.

...в Украине больше не будет никаких русских, польских, венгерских школ, а будут лишь украинские! По мнению экспертов, это нарушает Конституцию Украины, Европейскую хартию региональных языков или языков меньшинств, а также закон о нацменьшинствах в Украине, который гласит: «Государство гарантирует всем национальным меньшинствам право на национально-культурную автономию: использование и обучение на родном языке».

В мире уже неоднозначно восприняли новый закон. Молдова и Венгрия резко выступили против и требуют его отменить. По их мнению, закон нарушает права нацменьшинств. Обеспокоены из-за нового закона также в Румынии и Польше. А вот МОН Украины с критикой в свой адрес не согласен. В ведомстве считают, что в новом законе «Об образовании» нет никаких противоречий с Конституцией и Европейской хартией региональных языков или языков меньшинств. Удивительным образом,

принятие нового закона в МОН обосновывают тем, что «ученики в таких заведениях демонстрируют устойчивую тенденцию к снижению уровня и ухудшению качества школьного образования». В ведомстве также добавили, что «подобная ситуация нарушает конституционное право детей на поступление в высшие учебные заведения».

По мнению экспертов, нынешняя реформа образования может стать для страны бомбой замедленного действия. Ведь сейчас в Украине право обучения на родном языке имеют русские, венгры, румыны и болгары и это полноценные школы. У венгров есть даже свой частный вуз. Так, только этнических венгров в Украине около 150 тысяч, а русских, даже по последним, скромным подсчетам украинских властей — свыше 10 миллионов.

...В государственных школах процент использования украинского языка достигает 89,8%, а русского — 9,2%. В частных же школах цифры иные: 55% к 41,1%, пишет издание "Слово и дело

... Согласно последней переписи населения Украины в 2001 году, украинский язык называли родным 67,53% населения, а русский — 29,59%.

... Анализируя опыт других стран в борьбе с русским, часто вспоминают Латвию, где согласно последним инициативам депутатов, для частных лиц, которые заговорят по-русски в общественном месте, штраф может достигнуть 700 евро. Для юридических лиц наказание планируют довести до 10 000 евро. А государственные служащие, уличенные в разговорах на русском на рабочем месте, могут быть уволены. Казалось бы, подобные вещи не могут действовать в демократическом государстве. Однако же Евросоюз принял Латвию в свои ряды, не потребовав отмены дискриминационных норм».

Дослідіть журналістську біографію авторки. Проаналізуйте інші її публікації. Чи простежується в її текстах тенденційність, упередженість / об'єктивність, безкомпромісність; залежність / незалежність від «невидимих» замовників медіатекстів; глибина, повнота / поверховість, маніпулятивність текстів.

3.3 Кооперативне навчання

Навчання у малих групах співробітництва поступово стає одним з провідних методів навчання у вищій школі. «Енциклопедія освіти» так визначає цей вид навчальної діяльності: «Суб'єктом групової діяльності є не окремий учень, а мала група учнів (зазвичай від 3 до 6 осіб). Результат виконання групової роботи не зводиться до суми результатів індивідуальних дій членів малої групи, а є вищим за рахунок прояву групового ефекту. Характерними ознаками групової навчальної діяльності є єдина мета і спільна мотивація дій, інтеграція індивідуальних дій у спільну діяльність, спільне прагнення досягнення успіху у навчанні, самоуправління і саморегуляція навчальних дій, колективна оцінка й відкритість досягнутих результатів» [7, с. 151–152].

Є. Полат, дослідниця дистанційного навчання робить висновок, що «сумісна діяльність у співробітництві в найбільшій мірі відповідає основним принципам гуманістичної педагогіки» [15, с. 169], а дистанційний формат взаємодії дає додаткові можливості для такого навчання. Аргументуючи це положення, Є. Полат посилається на дослідження Іллінойського університету щодо педагогічної доцільності використання сумісної навчальної діяльності у малих групах, яке проводили вже згадувані розробники навчання у співробітництві (cooperative learning) Д. Джонсон, Р. Джонсон, Р. Славін. Дослідження показали: 1) студенти, що брали участь у сумісній навчальній діяльності в малих групах співробітництва, значно краще виконали завдання на сформованість умінь критичного мислення, ніж студенти, що виконували завдання індивідуально; 2) обидві групи приблизно однаково виконали завдання на засвоєння і осмислення нового матеріалу [15, с. 170–171]. Тобто можна зробити висновок, що в тих завданнях, де потрібно працювати з інформацією, аналізувати її, узагальнювати, оцінювати сумісна навчальна діяльність у малих групах не просто педагогічно виправдана, а є дуже ефективною.

Наступні завдання запропоновано для виконання саме в *малих групах співробітництва*.

Завдання № 26. Груповий проект «Розв'язання педагогічних задач»

Педагогічна діяльність складається з педагогічних ситуацій. Педагогічна ситуація – це фрагмент діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним результатом освітнього процесу, що їх враховує викладач, добираючи інструменти педагогічного впливу, стимулюючи розвиток особистості. Ситуація може не стати педагогічною задачею, якщо викладач не помічає або ігнорує її. Якщо ж він усвідомлює педагогічні ситуації як задачі, тоді формулює для себе завдання: *стратегічні*

(формування особистості), *тактичні* (методика навчання, контролю та оцінки знань, активізація пізнавальної діяльності, формування знань-переконань), *ситуативні* (як відреагувати на репліку, дію студента, групи).

Деякі визначення педагогічної задачі

«Задача (дана в певних умовах) – це мета діяльності, яка повинна бути досягнута **перетворенням** цих умов згідно з певною процедурою. Вона включає в себе вимогу (мету), умови (відоме) і шукане (невідоме), яке формулюється в запитаннях. Між цими елементами існують певні зв'язки й залежності, за рахунок яких здійснюються пошук і **визначення невідомих елементів через відомі**» (С. Гончаренко, [2]).

«Виявлення суперечностей в навчально-виховному процесі, які враховує педагог, стимулюючи розвиток особистості (це **педагогічна мета, задана в певних умовах**)» (Н. Тарасевич [18]).

«**Суперечність**, що вимагає переведення системи (навчально-виховного процесу) з даного стану в якісно новий (педагогічна задача, яка виникає за тих умов, коли можливе **не лише одне вирішення** і потрібно знайти кращий спосіб для досягнення бажаного результату» (Н. Кузьміна, [10]).

«Результат усвідомлення суб'єктом навчання в педагогічній ситуації необхідної розробки системи професійних дій і прийняття їх до виконання; усвідомлення педагогічної задачі відбувається за допомогою **аналізу конкретних умов**, що виникли у відповідній ситуації; на основі цього педагог **прогнозує** свою діяльність, **обирає** ефективні методи, далі відбувається конкретна взаємодія вчителя й учнів» (Л. Мільто [12]).

Вам буде запропоновано не повні кейси, а лише рамки. Ознайомтеся з ним. Доповніть їх необхідною для кейсів конкретикою, на ваш розсуд, але лише такою, яка допоможе глибше розкрити причинно-наслідкові зв'язки ситуації та її розв'язання. Наприклад, ви можете конкретизувати: навчальну дисципліну, курс, семестр; кількість студентів у групі; студенти (чи студент – герой ситуації) навчається за контрактом чи на бюджетній основі; конкретизуйте викладача (стать, вік, особистісні риси) тощо.

Пам'ятайте! Уводячи ці деталі в ситуацію, ви маєте використати їх для аналізу, аргументації, вони вплинуть на прийняття рішення, визначатимуть критерії ефективності тощо.

У запропонованій і доповненій вами 1) педагогічній ситуації ви маєте ідентифікувати 2) педагогічну проблему і перетворити її у 3) педагогічну задачу (побачити і проаналізувати суперечність, сформулювати мету, варіанти рішення, обґрунтувати оптимальне рішення, спираючись на сучасні підходи до навчального процесу у вищій школі; педагогічні закономірності й принципи; сутність, мету дисципліни, з якої взято педагогічну ситуацію; сучасні вимоги до навчального процесу; сучасні вимоги до сучасного фахівця; психологічні особливості студентського віку

тощо. Саме в цьому суть завдання: навчитися пов'язувати теорію з практикою; обґрунтовувати практичні кроки теоретичними положеннями. Вказуючи на помилки чи, навпаки, педагогічно доцільні дії учасників навчального процесу, висвітлюйте їх як порушення чи, навпаки, врахування відповідних теоретичних положень.

Для прикладу, ви не просто моделюєте певні дії певного викладача і пишете, що вам здається, що це буде правильно, бо сподобається студентам. Студентам справді має подобатися навчання. Але ви апелюєте до теорії: такі-то дії ви визначаєте правильними, бо вони оприявлюють, наприклад, принцип активності навчання чи індивідуального підходу, оскільки...; даючи таке завдання, викладач врахував, наприклад, закономірність інтелектуального середовища, і це можна довести так:...; такі дії викладача ілюструють партнерські стосунки зі студентами, оскільки... тощо. Покажіть у своїй роботі, що ви знаєте теорію педагогіки; впізнаєте її в конкретних педагогічних ситуаціях; знаєте, як виправити педагогічно некоректну ситуацію, застосувавши теорію.

Орієнтовані етапи розв'язання педагогічної задачі

Етап 1. Визначення проблеми: 1) аналіз ситуації в цілісному процесі педагогічної діяльності: характеристика учасників педагогічної ситуації (викладачів, студентів, адміністрації), їхніх стосунків, аналіз мотивів вчинків, специфіки умов. В обґрунтуванні проблеми варто спиратися на педагогічні закономірності й принципи. В описі негативної ситуації варто змодельовати кінцевий негативний результат; довести, що ситуацію потрібно виправляти; 2) постановка педагогічної задачі.

Етап 2. Генерація можливих розв'язків: конструювання розвитку ситуації, проектування варіантів рішення.

- створення певної кількості потенційних рішень;
- перевірка відповідності рішень умовам задачі;
- об'єднання подібних або пов'язаних рішень.

Етап 3. Оцінка розв'язків: поглянути на кожен через призму теорії, виявити слабкі і сильні сторони.

Етап 4. Вибір найефективнішого для даних умов розв'язку (що робити, коли, де, як, якими засобами) у вигляді певної конструктивної схеми.

Етап 6. Рефлексія (обґрунтування, оцінка) результатів. Ефективність розв'язку оцінити за такими критеріями:

- відповідність розв'язку дидактичним та виховним закономірностям і принципам;
- ймовірність виконання наміченого плану;
- оптимальність (час, зусилля, ресурси – дидактичний результат);

- чи вписується розв'язок в ситуаційні обмеження;
- чи «працює» розв'язок на досягнення триєдиної мети (знання – формування компетентностей – розвиток особистості та формування цінностей).

Дослідження світових тенденцій та станів в освіті

Дослідіть за науковими джерелами та інформацією з офіційних сайтів, як розв'язують педагогічну проблему, що є змістом вашої задачі, у провідних зарубіжних університетах (наприклад, дивіться список лідерів за рейтингом «Шанхайський» [<http://www.shanghairanking.com/>], орієнтовний перелік поданий також у завданні № 6). Що можна перейняти в українську систему вищої освіти з кращого світового досвіду, а що «не спрацює»? Обґрунтуйте свої міркування.

Педагогічні кейси

1. Сучасна лекція

На лекції в молодого викладача був присутній досвідчений викладач. Після лекції він зробив зауваження щодо перенасиченості змісту лекції новою інформацією, сказав, що це спричинило нерозуміння студентами поданого навчального матеріалу, вони «погано» слухали лектора. Молодий викладач не погодився, сказавши, що темп і обсяг сучасної лекції має відповідати темпу та інформаційній насиченості сучасного світу. І навпаки, досвід літніх викладачів сьогодні не є актуальним.

Хто з викладачів правий? Які вимоги до змісту сучасної лекції потрібно враховувати викладачу дисциплін (технічних, економічних, педагогічних тощо)? Проаналізуйте (з джерел), стан лекційного викладання в провідних університетах світу. Створіть пам'ятку для молодого викладача «Новітні вимоги до лекцій з технічних дисциплін».

2. Тьютор

На кафедрі (...) вирішили впровадити на експериментальних засадах тьюторський супровід студентів 1–2 курсів. На роль тьюторів було висунуто групу асистентів та аспірантів кафедри. Їм було доручено вивчити досвід університетів, де тьюторство має давні традиції та позитивні результати, розробити зміст, функції, організаційні основи й педагогічну технологію тьюторського супроводу, враховуючи реалії української вищої школи. Після презентації результатів попереднього дослідження на кафедрі було прийнято рішення відмовитися від цієї ідеї.

Спрогнозуйте результати їх попереднього дослідження. Які можливі проблеми впровадження тьюторства «налякали» викладачів. Чи бачите ви перспективу впровадження тьюторства в українську вищу школу?

3. Лекція з презентацією

Викладач з великим досвідом дотримується такої позиції – він не використовує на лекції комп'ютерні презентації, інфографіку, навчальні відеоматеріали, бо вважає, що ці «помічники» знижують рівень викладання. Це «милиці», до яких викладачу не можна звикати. Також він вважає, що важливо (саме у ХХІ столітті!) формувати в студентів уміння сприймати матеріал з усного викладу.

Чому викладач переконаний, що презентація «псує» лекцію? Спробуйте пристати на його позицію і аргументувати її. Чи все-таки позиція викладача є педагогічно невиправданою? Спробуйте довести її непедагогічність. А тоді знайдіть золоту середину (детально її опишіть). Проведіть соціологічне опитування студентів різних курсів щодо їх ставлення й оцінки лекцій з використанням (невикористанням) презентацій. Проаналізуйте результати опитування.

4. Контроль знань

На першому занятті з нової для студентів дисципліни (...) викладач повідомив студентам свої вимоги до перевірки знань, які зводились до того, що весь конспект повинен бути вивченим напам'ять і відтворений на практичних заняттях. Студенти не приховували обурення. Викладач наполягав на своєму, навівши ряд аргументів.

Спрогнозуйте, які це могли бути аргументи? Якими будуть педагогічні наслідки такої перевірки знань. Чому студенти обурились? Яким чином може бути досягнутий компроміс? Сформулюйте педагогічно виправдані у цій дисципліні та затребувані часом поради щодо контролю знань студентів.

5. Індивідуальний освітній маршрут

Не секрет, що гуманітарні дисципліни в технічному ЗВО сприймаються як меншовартісні, зайві, такі, що «забирають» час, який можна витратити на суто професійні дисципліни. І сьогодні спостерігається тенденція до їхнього скорочення.

Проаналізуйте й оцініть цю тенденцію. Проаналізуйте систему навчання у вищій школі, за якої студентам надається можливість вільного вибору дисциплін (тобто обґрунтуйте педагогічну доцільність/недоцільність цього педагогічного явища, посилаючись на педагогічні й психологічні закони, закономірності, принципи). Дослідіть програми навчання в провідних технічних університетах світу.

Розробіть проект «Вільний вибір гуманітарних дисциплін в програмі навчання студентів ВНТУ». Укладіть перелік з 30 дисциплін гуманітарного циклу, які, на вашу думку, могли б бути популярними в сучасних студентів технічного університету. Зверніть увагу, дисципліни можуть мати не лише загальні широкі назви, наприклад, «Риторика»

(вони залишаються ще традиційними для нашої системи освіти), так і вузькі, тематичні, як-от «Риторичний ідеал українського політика» чи «Способи маніпуляції співрозмовника» тощо). Ось, наприклад, кілька курсів Массачусетського технологічного інституту: «Philosophy of Love in the Western World», «Black Matters: Introduction to Black Studies», «Film as Visual and Literary Mythmaking» (як відомо, MIT виклав у загальний доступ навчальні програми, відеолекції 32 курсів [<https://ocw.mit.edu/courses/audio-video-courses/#health-sciences-and-technology>]).

Проведіть опитування студентів і магістрантів ВНТУ щодо того, які вони дисципліни обрали б. Складіть ТОП-10. Які дисципліни виявилися найпопулярнішими, а які не обрав ніхто. Проаналізуйте запити студентів на гуманітарні знання. Чи ілюструють вони загальносвітові й українські освітні тенденції та проблеми?

6. Семінарські заняття

На семінарському занятті педагог перевіряв домашнє завдання за допомогою фронтального опитування (він вважав цей метод перевірки знань найбільш ефективним і об'єктивним і застосовував переважно його). Опитування проходило у швидкому темпі. Один зі студентів не зміг швидко зорієнтуватися в запитанні і сказав, що йому треба подумати. На що викладач відповів: «Нічого думати, треба відповідати». Після цього студент перестав зовсім відповідати на семінарському занятті.

Як Ви оцінюєте дії педагога? Студента? Охарактеризуйте негативні та позитивні сторони методу фронтального опитування з огляду на вимоги до освітнього процесу в ХХІ ст. Дайте викладачу педагогічні поради щодо організації перевірки знань студентів. Яким є оптимальне співвідношення лекційних та семінарських занять, відповідно до сучасних вимог, які є інші форми навчання?

7. Педагогічна взаємодія

Молодий викладач хоче встановити правильну дистанцію між ним і студентами (розумними, активними, гоноровими). Йому порадили «приміряти» маску жорсткого, суворого викладача – вижимати зі студентів «усі соки». Але ні характер, ні виховання, ні зовнішній вигляд, ні рівень знань викладача не відповідали цьому образу (розшифруйте, що це може означати). І все ж він вирішив приміряти на себе цю маску...

Спрогнозуйте, що з того вийшло. Як би ви вчинили в такому випадку? Як ви налагодите стосунки між вами й такими студентами? Чи має викладач звертати увагу на характер взаємодії зі студентами, обирати якийсь конкретний стиль?

8. Ігнорування аудиторних занять

Частина студентів 5 курсу на лекціях з дисципліни (...) в основному займалася сторонніми справами, інша частина взагалі ігнорувала їх. Вони

вважали, що й самі можуть прочитати літературу, самостійно підготуватися до екзамену, тим більше, що викладач виставив всі матеріали курсу в Інтернеті.

Поміркуйте, чому в студентів виникло таке відчуття? Чи причетний викладач до такої поведінки студентів? Чи згодні Ви з думкою цих студентів? Обґрунтуйте свою відповідь. Проаналізуйте корені проблеми масового невідвідування аудиторних занять, перспективу її вирішення, розробіть конкретний план дій для вашого університету.

9. Soft skills

Виберіть кілька дисциплін (спеціальних та гуманітарних), які ви опанували впродовж навчання в університеті. Проаналізуйте усі складові навчання цих дисциплін (зміст дисципліни, організаційні особливості, стиль викладання, педагогічна майстерність викладача, технологія навчання, обсяг навчальної дисципліни тощо) щодо формування в студентів soft skills (реальний стан та потенційні можливості).

Дослідіть, за науковими публікаціями вітчизняних та зарубіжних дослідників, поняття «soft skills» (суть, доцільність, зміст) та проблему формування soft skills у студентів технічних ЗВО.

10. Педагогічна взаємодія викладача й студентів

Після лекції студент, який практично не слухав її, підійшов до викладача і сказав, що він не зрозумів певний матеріал лекції. На що викладач відповів: «Прочитай конспект лекції і все зрозумієш».

Як можна охарактеризувати таку поведінку педагога? Чи є об'єктивні причини для такої поведінки викладача? Як далі можуть розгортатися події? Якою ви бачите позаурочну взаємодію викладача зі студентами? (Подайте ваше власне бачення, а також розробіть анкету та проведіть анкетування магістрантів щодо їх реального досвіду та ідеального стану педагогічної позаурочної взаємодії викладачів і студентів.

11. Модульний контроль

Молодий викладач готується до проведення першого модульного контролю з курсу «Педагогіка, психологія і методика викладання у вищій школі». Його студенти вважали цю дисципліну зайвою в програмі навчання, тому не проявляли активності на заняттях, багато студентів пропускали заняття. У викладача виникло багато запитань. Чому студенти не вважали його дисципліну ні цікавою, ні важливою? Яким чином побудувати контрольний захід, щоб об'єктивно визначити результат успішності студентів? Які мають бути критерії успішності? Як формулювати запитання, завдання, щоб вони відображали основні сучасні підходи до навчання у вищій школі? Яким повинен бути цей модульний контроль, щоб активізувати подальший навчальний процес?

Наведіть перелік з 15 питань (запитань, завдань) до модульного контролю (модуль «Педагогіка і психологія вищої школи»), дотичних до вашої спеціальності. Дослідіть (за публікаціями) наявність/відсутність дисциплін психолого-педагогічного циклу в програмі підготовки магістрів та аспірантів у провідних зарубіжних університетах та особливості їх викладання.

12. Педагогіка і андрогогіка

Магістранти деяких факультетів ВНТУ на волонтерських засадах почали навчати комп'ютерної грамотності (чи основ програмування, чи комп'ютерного дизайну...) групи: 1) людей третього (поважного) віку; 2) учасників АТО; 3) дітей молодшого шкільного віку. Вони вже мали успішну педагогічну практику проведення занять для студентів 1–2 курсів. Тому подумали, що те саме зможуть продемонструвати з новими учнями. Але нові їхні учні виявилися неочікувано «складними». Поставлена дидактична мета опинилася під загрозою.

Спрогнозуйте, з якими труднощами стикнулися молоді наставники учнів кожної групи. Складіть для них психологічне і методичне керівництво досягнення запланованого результату.

13. Академічна доброчесність

BBC Trending розслідували, що понад 250 каналів на YouTube рекламують компанію EduBirdie, що базується в Україні та пропонує студентам купувати реферати замість того, щоб писати їх самотужки. У рекламі закликають учнів використовувати ресурс EduBirdie, за допомогою якого можна найняти «суперрозумника», який напише їм роботи.

Міністр у справах університетів Англії Сем Джима вважає, що YouTube несе моральну відповідальність і має діяти. Він сказав, що був шокований змістом та масштабом відео, виявлених BBC: «Це, вочевидь, неправильно, адже дозволяє й легітимізує обман у потенційно в промислових масштабах», – сказав пан Джима. Дослідження BBC Trending виявило понад 1400 відеороликів, які мають загалом понад 700 мільйонів переглядів, що містять рекламу EduBirdie, яка заохочує шахрайство серед студентів та школярів. Компанія EduBirdie має офіси в Україні, але пропонує свої послуги учням та студентам у всьому світі.

«Якщо ви багато працювали, щоб вступити до університету, ви потенційно можете все це знищити, якщо вас упіймають на шахрайстві. Це неправильно, і крапка», – каже пан Джима

[<https://www.bbc.com/ukrainian/news-44021353>].

Проаналізуйте цю ситуацію. Які вона несе ризики для системи освіти будь-якої країни? Які тут є репутаційні ризики для України?

У новому Законі України Про освіту, який набрав чинності 28.09.2017 є стаття № 42 «Академічна доброчесність». Ознайомтеся з цією статтею.

Проаналізуйте стан сформованості академічної доброчесності студентсько-викладацького складу університету (подайте ваше власне бачення, а також розробіть анкету та проведіть анкетування студентів / магістрантів щодо причин, наслідків, можливих шляхів розвитку ситуації).

Розробіть програму дій щодо підвищення рівня академічної доброчесності в українській вищій школі загалом, у ВНТУ зокрема.

Есе про групову взаємодію під час виконання педагогічного кейсу

Аналіз (самоаналіз, груповий аналіз) виконаного навчального проекту такий же важливий етап, як і безпосереднє виконання завдання. Без рефлексії немає зростання. Тому в сучасній педагогіці зміщується акцент з кінцевих результатів навчальної діяльності на сам процес виконання. Ваше завдання написати есе – звіт про групове розв'язання педагогічної задачі. Змістом есе є відповіді на запропоновані запитання. Також вітається доповнення есе тим, що залишилося за межами цього переліку запитань, адже реальність багатша за будь-які шаблони.

Зверніть увагу! Оцінка за есе не буде залежати від того, що ви оприямили проблеми, які виникли під час виконання (брак мотивації, неорганізованість тощо). Оцінка за есе буде залежати лише від наявності розлогих відповідей на запитання, аналізу вашої навчальної діяльності (виявлення причинно-наслідкових зв'язків, порівнянь, пояснень, аргументації, узагальнень).

Допоміжні запитання

1. Скільки було учасників проекту?
2. Чому саме такий (кількісний та якісний) склад групи?
3. Чи був (була) у групі лідер? Координатор? Яким чином він був обраний? Якщо не було, то чому? Якщо лідер (координатор) був, то які функції на себе взяв (сам запропонував, чи йому їх делегувала група). Стиль спілкування в групі, стиль керівництва лідера. Як вплинула наявність лідера на результати?
4. Якщо лідера не було, то чому?
5. Як вплинула на результати відсутність лідера?
6. Визначити характер взаємодії учасників групи:
 - Внесок кожного учасника (результат – це сума внесків кожного чи щось якісно інше?) Чи всі учасники групи зробили однаковий внесок

у результат? Чи хтось ігнорував завдання? Можете описати діяльність групи в особах (учасник А, учасник Б ...) Можете подати тут тези-самооцінки та взаємооцінки.

- Які методи взаємодії ви застосовували? Чи застосовували мозковий штурм для продукування ідей? Які труднощі виникали в процесі групового виконання завдання (темп виконання, мотивація, рівень знань та розвитку учасників групи тощо)?
 - В чому плюси та мінуси групового виконання завдання (робота на єдиний результат, на одну оцінку)?
 - Які якості кожного учасника покращували / погіршували групову взаємодію (учасник А, учасник Б ...)?
7. Коли приступили до виконання завдання (на якому тижні)? Скільки часу витратили?
 8. Працювали очно чи дистанційно? Спільно-синхронно чи окремо-послідовно? Чому саме так?
 9. Який досвід ви отримали (учасник А, учасник Б, учасник Х...)?
 10. Який результат був би кращим – індивідуальний чи груповий? Чому?
 11. Які уроки винесли для подальшої професійної діяльності, в якій напевно доведеться робити групові проекти.
 12. Чи був в учасників групи (учасник А, учасник Б, учасник Х...) досвід групового виконання роботи? Навчальний? Професійний? Як це допомогло (завадило)?
 13. Як ви писали це есе (розподілили між собою запитання чи кожен писав своє есе, а потім хтось об'єднав все в одне ціле, чи всі разом писали один текст в режимі спільного доступу до документу)?
 14. Яким чином ви використовували інтернет-можливості для групової комунікації при виконанні завдання (пошта, соцмережі, документ спільного доступу, скайп тощо).
 15. Рекомендації викладачу та наступному курсу магістрантів щодо цього проекту.

Завдання № 27. Психолого-педагогічний портрет викладача і студента. З пропонованих списків оберіть «образи», які ви хотіли б «змалювати» в есе (5 тис. знаків).

Викладач

- 1) викладач авторитарного типу, який має поважний вік, але є посереднім науково-педагогічним працівником, боїться студентів;
- 2) викладач авторитарного типу, молодий, але вже авторитетний вчений, безжальний до себе трудоголік;

- 3) викладач ліберального типу, який боїться студентів;
- 4) викладач ліберального типу, який окрім викладацької діяльності, активно займається політикою, є очільником громадської організації, депутатом міськради;
- 5) викладач демократичного типу, вдумливий, уважний до студентів, який тримає руку на пульсі усіх нових тенденцій у сфері педагогіки;
- 6) викладач демократичного типу в період професійного вигорання;
- 7) викладач-початківець, який добре знає свій предмет, весь занурений у наукові дослідження, боїться, як він висловлюється, «студентську масу», рідко усміхається, завжди неохайно і «немодно» одягнений, розмовляє швидко, ковтає слова;
- 8) викладач, який має посередні знання у своїй науковій царині, єдиний мотив професійної діяльності якого – матеріальне забезпечення своєї родини, байдужий до студентів;
- 9) ви як майбутній викладач вищої школи;
- 10) ідеальний викладач вищої школи у вашому розумінні.

Студент

- 1) студент-«зубрилка», на думку одногрупників, який мало спілкується з ними, ніколи не дає списати; за тести отримує завжди «відмінно», а за творчі завдання значно нижчі оцінки; його лякає все нове, лякає зміна правил, з викладачами спілкується запопадливо;
- 2) студент-відмінник, який не женеться за оцінками, лише за знаннями, він нетерпимий до викладачів, які погано знають свій предмет, любить дискутувати, в його доробку вже кілька наукоємних стартапів, товариський, щедрий на допомогу в навчанні, але списування він не допускає ні для себе, ні для інших, прискіпливий до свого зовнішнього одягу;
- 3) студент-«розумник», який мало цікавиться навчальним процесом у стінах університету, зневажливо ставиться до викладачів (усіх разом, без розбору), на заняттях з'являється рідко, але іспити складає на реальні «добре» та «відмінно»;
- 4) студент, відповідальний, дисциплінований, який обрав цей ЗВО за вказівкою батьків, а сам не знає, чого хоче;
- 5) студент-«практик», який почав працювати вже на 1 курсі, при чому за фахом, що здобуває в університеті;
- 6) студент, мати якого є деканом факультету, де він навчається;
- 7) студент, який «перебивається з двійки на трійку», який має комплекс «дитини з бідної родини», не тільки не вмє просити допомоги, але й агресивно реагує на пропозицію допомогти, проте вмє випросити

оцінку, боїться бути помітним, розмовляє дуже тихо або зривається на крик;

- 8) студент – активіст студентського самоврядування, любить бути в центрі уваги, «все знає», не любить заглиблюватися, користується поблажками викладачів («я ж так багато роблю для університету»), вдається до маніпуляцій у міжособистісному спілкуванні;
- 9) ви як магістрант вищого закладу освіти;
- 10) ідеальний магістрант у вашому розумінні.

Зверніть увагу, що у тексті завдання *використано лише мовні маркери чоловічої статі*, але, зрозуміло, портрет може бути як *чоловічим, так і жіночим*. Ви можете самі обрати стать «піддослідного», або ж описувати загальний образ, вказуючи на гендерно залежні ознаки характеру і результати діяльності.

Концепцію, зміст, структуру і стиль письмової роботи ви можете обирати довільно. Якщо для повної картини вам не вистачає «фарб» (індивідуально-психологічних особливостей, біографічних даних обраної «моделі» тощо), ви можете додати ще 2–3 ознаки чи характеристики, за умови, що виявите причинно-наслідкові зв'язки між доданими елементами та характером і результатами педагогічної діяльності описуваної особистості.

Авторські концепції будуть враховані при оцінюванні роботи. Разом з тим, для формування змісту можете скористатися такими *навідними запитаннями*:

1. Чи можна припустити, який темперамент має цей викладач (студент)? Чи залежить схильність до авторитаризму, наприклад, від темпераменту? Чи залежать оцінки в заліковій книжці від темпераменту студента?
2. Чи можна сказати, які якості характеру має цей викладач (студент)?
3. Що скажете про його здібності, рівень розвитку інтелекту?
4. Чи можна розпізнати в поданих ознаках викладача (студента) спрямованість особистості (цілі, інтереси, ідеали, переконання); самосвідомість; самоактуалізація; самооцінка; характер міжособистісної взаємодії (монологічна, маніпулятивна, суб'єкт-об'єктна чи діалогічна, гуманістична, суб'єкт-суб'єктна); моральні цінності;
5. Що можна сказати про наявність гуманістичної спрямованості у викладача? Спрямованості на здобуття освіти в студента?

6. Чи є значущим для викладача (студента) освітній процес?
7. Якою є мотивація викладання (навчання)?
8. Як позначаються вказані особливості на результатах викладання (навчання): рівень знань, формування професійних компетентностей, розвиток особистісних якостей, задоволеність, віддалені результати?
9. Що можна сказати про авторитет викладача (студента) у педагогічному колективі, серед студентів?
10. Що можна сказати про задоволеність викладача (студента) результатами, характером та атмосферою педагогічного спілкування?
11. З якими труднощами в педагогічній взаємодії стикається викладач (студент) і як він їх долає?
12. В 1–3 варіантах варто зробити гіпотетичне припущення, чому викладач обрав для себе такий стиль поведінки, як це пов'язано з його характером, рівнем знань, педагогічною спрямованістю, темпераментом. Як це позначається на результатах діяльності?
13. Змалюйте подальші життєві й професійні перспективи людини описуваного типу.

Для опису педагогічно-психологічного портрету спробуйте застосувати *ідентифікацію* (уміння ставати на місце іншої людини, подивитися на певну ситуацію її очима, її можливостями і розумом) та *емпатію* (співпереживання, співчуття, розуміння іншої людини через емоційне проникнення в її внутрішній світ, її почуття). Завдання можна виконувати як самостійно, так і в парі чи команді з 3–4 магістрантів.

Завдання № 28. Риторичний портрет видатного педагога (України, світу, сучасності чи минулого). Підготуйте реферат-дослідження (5 тис. знаків), а на його основі – виступ на лекційному чи практичному занятті. У дослідженні варто подати 1) коротко: біографію вченого, сферу його наукових інтересів, наукові досягнення; 2) докладно: риторично-педагогічну складову портрету за пропонованою моделлю риторичного ідеалу (таблиця 6).

Ключова професійна функція викладача університету – *педагогічний вплив* на студентів, і не лише як майбутніх фахівців, а і як лідерів професійної сфери й громадянського суспільства – саме до такої ролі мають готувати університети своїх випускників у XXI ст. Тому успішність самого викладача прямо пов'язана з його лідерським потенціалом. Лідерство визначають як *вплив* особистості на групу людей, що спонукає

до досягнення спільної мети (Дж. Террі). «Потенційну енергію» лідерства (науково-педагогічного, професійного, громадянського) викладач перетворює в «кінетичну енергію» впливу через слово – основний інструмент викладацької діяльності. Відтак, очевидною постає триєдність: *риторична культура – лідерство – педагогічний вплив*.

Риторичний ідеал викладача університету – це історично сформована система вимог до мовлення й мовленнєвої поведінки, втілення яких підносить риторичну педагогічну діяльність до рівня досконалості; як взірець, що є орієнтиром і стимулом для самовдосконалення в педагогічній риторичній діяльності. Авторка цього видання, сферою наукових інтересів якої є риторична культура викладача вищої школи, пропонує такі взаємопов'язані структурні показники риторичного ідеалу: педагогічна спрямованість; енергія інтелекту; енергія академічного слова; енергія особистості; громадянськість.

Інформація для роздумів

Проведене у 2014–2016 рр. дослідження уявлень про риторичний ідеал викладача, у якому взяли участь 62 аспіранти та 256 магістрантів ВНТУ, показало такі результати. Потенційні майбутні педагоги технічної школи визнають найнеобхіднішими для сучасного викладача очевидні якості: повага до студентів (100%); великий обсяг і глибина наукових знань, продуктивність наукового мислення, прагнення до самовдосконалення в професійній царині (88,99%); цікавий, зрозумілий виклад лекції (84,91%); високий рівень культури українського мовлення: правильність, точність, доречність (82,08%). При цьому варто зазначити що респонденти (у програмі навчання яких не було курсу риторики) не надали значущості власне риторичним ознакам, тим, які саме спричиняють *педагогічний вплив*. Менше половини респондентів визначили необхідними такі якості викладача:

«у викладанні яскраво проявляється особистість викладача» (11,95%); «лекційне викладання як роздуми вголос, як безпосереднє продовження науково-дослідного процесу в присутності слухачів» (21,07%); «обізнаність у засобах виразності мовлення, бездоганне володіння інтонаційною виразністю» (26,10%); «здатність впливати на студентів, спроможність надихнути на шляхетний вчинок» (26,10%); «вміння збуджувати словом пізнавальну активність» (45,91%); «здатність завойовувати симпатію» (56,92%); «щирість, відкритість у мовленні» (46,86%); потреба в удосконаленні мовлення (37,11%).

Таблиця 6 – Модель риторичного ідеалу викладача технічного університету

Показники	Ідеал	Антиідеал
<i>Педагогічна спрямованість</i>	гуманістична спрямованість: антропоцентризм, небайдужість, цікавість, піклування про студентів, дух добра; відданість справі; підпорядкування технічної творчості людським імперативам;	егоцентрична спрямованість; технократична спрямованість; байдужість до студентів, до педагогічної діяльності
<i>Енергія інтелекту</i>	великий обсяг і глибина наукових знань; творчість, продуктивність наукового мислення («культура відкритих запитань»); загальна ерудиція; подвижництво в науці;	поверхові знання; екстенсивний, імітований розвиток думки; стереотипне, догматичне мислення («культура готових відповідей»);
<i>Енергія академічного слова</i>	правильність, багатство, виразність, впливовість мовлення: слово-діло, слово-рушій, слово-вчитель, спрямовані на формування інженера; бажання лектора ввести студентів в «свою» науку; лектор – дослідник у своїй дисципліні; лекція - це роздуми вголос, як безпосереднє продовження науково-дослідного процесу в присутності слухачів; заохочення аудиторії до творчого процесу пошуків істини; вміння збуджувати пізнавальну активність; зв'язок теорії з практикою; міждисциплінарна інтеграція; педагогічна творчість;	низький рівень мовленнєвої культури; удаваний пафос, штучне красномовство; примноження інформаційного сміття; риторична діяльність за інструктивними вказівками; лектор пропонує «готові істини для вжитку»; компілятивність, поверховість, описовість навчального матеріалу; педагогічне невігластво;
<i>Енергія особистості</i>	аристократизм; гідність; великодушність; педагогічний такт; здатність завойовувати симпатію; впливовість; спроможність надихати; щирість і шляхетність почуттів і слів;	малокультурність; пихатість; мілкодумна самовпевненість; цинізм; конформізм; брутальність почуттів і слів;
<i>Громадянськість</i>	правдивість і принциповість; суспільна активність; «гармонія знань і моральності»; «епічне бачення дійсності, проекція на історію й на майбутнє»; репрезентація вартостей, що повинні слугувати орієнтиром для поколінь	безпринципність; суспільна байдужість; брак моральної відповідальності

Ці дані вказують на те, що майбутні викладачі, які не вивчали риторику, не бачать взаємозалежності таких риторичних проявів мовця як багатство словникового запасу, образність мовлення, інтонаційна виразність та продуктивність мислення, педагогічний, інтелектуальний вплив тощо [5].

Завдання № 29. Девіз і місія університету. Ознайомтеся з пропонованими уривками з монографії Слюсаренко О. М. «Розвиток

найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації». Що означають поняття «місія» і «девіз» університету? Проаналізуйте *місії* й *девізи* найвідоміших університетів світу. Яке значення мають ці концепти для успішного функціонування й розвитку університету? Як зробити їх «дієвими» в українських реаліях? Чи це буде лише безглузде копіювання західних традицій?

Спробуйте сформулювати місію і девіз ВНТУ. Обґрунтуйте свою концепцію.

1. «Дослідницько-інноваційний характер глобального прогресу викликає інтерес до особливостей функціонування і розвитку стійких лідерів і локомотивів цього прогресу. Такими взірцевими рушіями суспільного поступу, насамперед, є заклади вищої освіти екстра-класу за провідним міжнародним рейтингом «Шанхайський». З огляду на це важливо знати керівні ідеї і принципи, орієнтири і стратегії, місії і девізи, візії і цінності таких топ-закладів».
2. «Особливості місій і девізів топ-закладів вищої освіти. Місії різних закладів сильно варіюються за кількістю значущих слів: від гранично лаконічної в Університетському коледжі Лондона, що містить, по суті, одне специфічне слово, до найбільш розлогої в Імперському коледжі Лондона (точніше у випускній школі, що його репрезентує) з 38 слів».
3. «Виявлено три типи формулювань місій топ-закладів. У першому типі спочатку ідентифікується родова специфіка закладу, а потім – його більш високе призначення, служіння людству. Наприклад, такий тип презентації місії використовує Університет Джонса Хопкінса: «*The mission of The Johns Hopkins University is to educate its students and cultivate their capacity for life-long learning, to foster independent and original research, and to bring the benefits of discovery to the world.*». У другому типі, навпаки, спочатку визначається більш висока мета щодо людського розвитку, а потім підпорядковане їй цілепокликання закладу. Прикладом може слугувати місія Університету Кембриджа: «*The mission of the University of Cambridge is to contribute to society through the pursuit of education, learning, and research at the highest international levels of excellence.*». Або, наприклад, місія Університету Іллінойса: «*Mission. The University of Illinois will transform lives and serve society by educating, creating knowledge and putting knowledge to work on a large scale and with excellence.*».
4. «У формулюванні місій обов'язково відображене високе загальнолюдське покликання топ-закладів світового класу».
5. «Найкоротший девіз, виражений лише одним словом, у Гарвардському університеті – «*Истина*» (*Truth*). Частина девізів складаються з одного основного і декількох допоміжних слів. «*Хай буде світло*» (*Let there be light*) в університетах Каліфорнії – Берклі, Лос-Анжелеса, Сан-Дієго,

Сан-Франциско, Університеті Вашингтона. «Розум і руки» (*Mind and Hand*) в Массачусетському інституті технології, «Світло та істина» (*Light and truth*) в Єльському університеті, «Бог – наше світло» (*God, our light*) в Університеті Вісконсина – Медісона, «Вчення і праця» (*Learning and Labor*) в Університеті Іллінойса в Урбана-Шампейні, «Мистецтво, знання, істина» (*Arts, Knowledge, and Truth*) в Університеті Мічигана, Ен Арбор».

6. «Характеристичні категорії «місія», «девіз», «візія» і «цінності» широко застосовуються топ-закладами вищої освіти, що обіймають 1–30 місця за рейтингом «Шанхайський», для ефективного інституційного функціонування і розвитку, гуртування університетських спільнот, забезпечення їхньої глобальної конкурентоспроможності» [19, с. 173–175].
7. Перелік частотних слів, що входять до визначень «місій», «девізів», «візій» і «цінностей» топ-університетів за рейтингом «Шанхайський»: *різноманітність (diversity), повага (respect), чесність (integrity), досконалість (excellence), зобов'язання (commitment), відкритість (openness), громада (community), інновація (innovation), служба (service), провідний (leading), підтримка (support), індивідуальний (individual), забезпечувати (provide), креативність (creativity), знання (knowledge), свобода (freedom), вченість (learning), дослідження (research), освіта (education), сприяти (promote), розвиток (development), виклики (challenges), студенти (students), академічний (academic), співробітництво (collaboration), посилювати (strengthen), суспільство (society), підзвітність (accountability), можливість (opportunity), дух (spirit), відповідальність (responsibility), включення (inclusion), місце (place), інтелектуальний (intellectual), відносини (relationship), рішення (decisions), навчання (teaching), старатися (strive), заохочувати (encourage), міждисциплінарний (multidisciplinary), професійний (professional)* [19, с. 192–200].

Завдання 30. SWOT-аналіз закладу вищої освіти. Сучасний світ з тенденцією розвитку в умовах високих швидкостей, невизначеності і ризиків висуває підвищені вимоги до освіти як системи, що забезпечує його існування. При цьому системи формальної освіти залишаються консервативними, неповороткими і значно відстають від зрослих вимог суспільства. Реальний сектор незадоволений підготовкою молодих фахівців до професійної діяльності в нових умовах, здобувачі освіти незадоволені змістом, характером рівнем освітніх послуг, зростає вимога персоналізації освіти, задоволення індивідуальних освітніх потреб споживачів – здобувачів освіти. Про це сьогодні йдеться в багатьох глобальних дослідженнях, як-от згадуваних тут [20].

Ці тенденції актуалізують управлінський підхід в освіті, а діяльність з організації й управління освітою, освітнім закладом, зокрема, – стає маркетинговою діяльністю. Традиційні інструменти управлінської сфери стають затребуваними у сфері освіти. SWOT-аналіз – це інструмент для комплексного вивчення внутрішнього і зовнішнього середовища ЗВО для розробки й обґрунтування стратегії його розвитку.

Здійсніть SWOT-аналіз функціонування закладу вищої освіти, у якому ви навчаєтесь (таблиця 7).

- I. Виберіть параметри, за якими ви будете визначати найбільш важливі сильні і слабкі сторони вашого навчального закладу.
- II. Визначте можливості і загрози для вашого ЗВО на українському і глобальному ринку освітніх послуг.

Таблиця 7 – SWOT

Сильні сторони (strengths)	Слабкі сторони (weaknesses)
1. ...	1. ...
Можливості (opportunities)	Загрози (threats)
1. ...	1. ...

III. Зіставте сильні та слабкі сторони закладу з можливостями і загрозами за SWOT-матрицею (таблиця 8).

Таблиця 8

	Зовнішнє середовище	
Внутрішнє середовище	Можливості	Загрози
Сильні сторони	Поле СиМ (заходи)	Поле СиЗ (заходи)
Слабкі сторони	Поле СлМ (заходи)	Поле СлЗ (заходи)

SWOT-матриця

Поле СиМ – розробка стратегій підтримки та розвитку сильних сторін щодо реалізації можливостей; поле СиЗ – подолання загроз внутрішніми резервами; поле СлМ – використання можливостей для подолання слабких сторін; поле СлЗ – стратегія зміцнення потенціалу й відвернення можливих загроз у зовнішньому середовищі [20, с. 221].

Для більш точного визначення «сили» чинників, застосуйте діапазон їхнього прояву («3» – найсильніший, «2» – сильний, «1» – слабкий) та ранг («3» – найважливіший, «2» – важливий, «1» – неважливий). Позичі та ранги показників визначаються методом експертних оцінок. Якщо,

наприклад, найсильніший чинник має найнижчий ранг, то він не є сильною стороною. Так само найслабший чинник найнижчого рангу не є вразливою ланкою. Тобто не всі сильні сторони треба підтримувати й розвивати, і не всі слабкі сторони треба розвивати до сильних. Зверніть увагу на «слабкі сторони» самого SWOT-аналізу: суб'єктивність відбору і оцінки чинників та сприймання можливостей та загроз. Тому груповий характер виконання завдання (обговорення й розробка стратегії) певною мірою забезпечить від такої суб'єктивності.

Орієнтовний перелік чинників

Кількість студентів, які навчаються у ЗВО. Співвідношення кількості бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів. Кількість студентів на 1 викладача. Доступна плата за навчання. Наявність гуртожитків (доступність, комфортність). Розвинена інфраструктура ЗВО. Наявність актуальних для ринку праці спеціальностей. Наявність програм міжнародних обмінів студентів. Технічне, інформаційно-технологічне забезпечення ЗВО. Наявність дистанційного навчання та освітніх онлайн-платформ. Наявність спеціалізованих лабораторій, майстерень тощо. Можливість поєднувати навчання та роботу. Забезпечення студентів місцем проходження практики. Створення можливостей для творчого розвитку особистості. Наявність системи стимулювання високих досягнень студентів. Розвиток інноваційних педагогічних технологій. Наявність підрозділів, що надають додаткові можливості розвитку для студентів, випускників та усіх зацікавлених, центрів неформальної освіти. Програми підтримки студентів у навчанні (програми адаптації, тьюторство тощо). Наявність програм заохочення студентів у навчанні та наукових дослідженнях (конкурси, гранти, спеціальні стипендії тощо). Підтримка студентського самоврядування. Ресурси бібліотеки. Науковий, професійно-педагогічний, лідерський потенціал науково-педагогічного складу. Наявність чинників мотивації науково-педагогічного складу до розвитку наукового, професійно-педагогічного та особистісного потенціалу. Наявність і якість програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Наявність викладачів-практиків (з реального сектору). Комунікація та взаємодія між підрозділами ЗВО, між адміністрацією та науково-педагогічним складом та студентами. Баланс прав і свобод та відповідальності студентів, викладачів та керівництва. Система контролю якості навчання. Рівень корупції. Відкритість керівництва до розвитку та впровадження інновацій. Джерела фінансування (державне фінансування, залучення додаткових джерел фінансування). Залучення компаній-партнерів до співпраці (для проходження практики студентами, проведення програм стажування тощо). Нормативно-правове законодавство. Вплив держави на діяльність ЗВО. Відкритість кордонів. Демографічна ситуація. Ринок праці та безробіття. Конкуренція на ринку освітніх послуг. Інфляція. Вартість комунальних послуг. Платоспроможність населення країни. Війна. Міграційні тенденції. Інше.

4 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітвицька С. С. Підготовка магістрів до інноваційної педагогічної діяльності / С. С. Вітвицька // Збірник наук. праць військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2010. – Вип. 25. – С. 172–180.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Гончаренко С. У. – К. : Либідь, 1997. – 376 с. – С. 173.
3. Дворецкий С. И. Разработка и реализация модели подготовки магистров техники и технологии к инновационной деятельности [Электронный ресурс] / С. И. Дворецкий, Е. И. Муратова, С. В. Осина // Наука и образование : электронное научно-техническое издание. – 2006. – № 10. – Режим доступа : <http://technomag.edu.ru/authors/?ltr=L>.
4. Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство [офіц. текст]. – К. : Паливода А. В., 2014. – 100 с. (Закони України).
5. Залюбівська О. Б. Риторичний ідеал викладача технічного університету: сутність, зміст і структура. / О. Б. Залюбівська, О. В. Діденко. – Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». – 2017. – № 2 (10). – С. 31-35.
6. Зеленін В. В. По той бік правди: нейролінгвістичне програмування як зброя інформаційно-пропагандистської війни. Том 1. НЛП ХХ століття / Зеленін В. В. – К. : Люта справа, 2015. – 384 с.
7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Ідея Університету: Антологія / Упоряд. : М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська ; відп. ред. М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
9. Компетенції викладачів вищої школи в добу змін: діагностика та аналітика / Хоружа Л., Братко М., Котенко О., Мельниченко О., Прошкін В. ; за ред. Л. Хоружої. – К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2018. – 92 с.
10. Кузьмина Н. В. Обучение основам профессионального мастерства в высшей школе как научная проблема / Н. В. Кузьмина // Социально-психологические, педагогические и методические проблемы повышения эффективности учебного процесса в высшей школе. – Л., 1972. – 80 с.
11. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. – К. : АУП, ЦВП, 2011. – 58 с.
12. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Мільто Л. О. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 156 с.
13. «Навыки XXI века»: новая реальность в образовании: интервью с профессором Мельбурнского университета П. Гриффиномм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://osvitanova.com.ua/posts/10-navyky-xxi-veka-novaia-realnost-v-obrazovanyy>.
14. Ортега-і-Гассета Х. «Місія Університету» – візійний пошук ідеї університету і трохи більше [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.management.com.ua/vision/vis009-5.html>.
15. Педагогические технологии дистанционного обучения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [Е. Полат, М. Моисеева, А. Петров и др.]; под ред. Е. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 400 с.

16. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), затверджене постановою Кабінету міністрів України від 20.01.1998 р. № 65 // Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання: норматив. зб. : у 2-х т. / За заг. ред. М. Ф. Степка, Л. М. Горбунової. – К. : ФОРУМ, 2007. – Т. 1. – С. 67–73.
17. Робінсон, К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. – Львів : Літопис, 2016. – 258 с.
18. Словник термінології з педагогічної майстерності / За ред. Н. М. Тарасевич. – Полтава : ПДП ім. В. Короленка, 1995. – 63 с.
19. Слюсаренко, О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія / О.М. Слюсаренко. – К. : Пріоритети, 2015. – 384 с.
20. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб. / За ред. Л. В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 301 с.
21. Фейдл Ч. Четырёхмерное образование: Компетенции, которые нужны для успеха / Фейдл Ч., Бялик М., Триллинг Б. – Центр образовательных разработок Московской школы управления СКОЛКОВО, пер. Е. Качалиной, В. Генарова, 2015. – 212 с.
22. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Шлейхер А. / Пер. Г. Лелів. – Львів : Літопис, 2018. – 296 с.
23. Benson R. Snyder (1971). The Hidden Curriculum. New York City: Alfred A. Knopf. (Annotation. – Mode of access : <https://www.amazon.com/Hidden-Curriculum-M-Benson-Snyder/dp/0394428420>).
24. Framework for Qualifications of the European Higher Education Area a / Ministry of Science, Technology and Innovation. – Copenhagen K : Grefta Tryk A/S, 2005. – 200 p.
25. Johnson David W., Johnson Roger T. Cooperative learning (2017). – Mode of access : https://2017.congresoinnovacion.educa.aragon.es/documents/48/David_Johnson.pdf.
26. Judith H. Dobrzynski, How to Succeed? Go to Wellesley. The New York Times, Oct. 29, 1995. – Mode of access : <https://www.nytimes.com/1995/10/29/business/how-to-succeed-go-to-wellesley.html>.
27. Mazur Eric, Farewell, Lecture? – Science. –Jan. 02, 2009. – Vol. 323, Issue 5910, pp. 50-51. – Mode of access : <http://science.sciencemag.org/content/323/5910/50.full>.
28. «The flipped classroom will redefine the role of educators»: Interview with applied physics professor Eric Mazur delves into educational philosophy (EvoLLLution). – March 20, 2013. – Mode of access : <https://www.seas.harvard.edu/news/2013/03/flipped-classroom-will-redefine-role-educators>

Навчальне видання

Педагогічний практикум:

**методичні вказівки до виконання самостійної роботи з дисципліни
«Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі»
для здобувачів освітнього ступеня «Магістр» усіх спеціальностей**

Укладач *Оксана Броніславівна Залюбівська*

Рукопис оформлено *О. Залюбівська*

Редактор *О. Ткачук*

Оригінал-макет підготовлено *О. Ткачук*

Підписано до друку 15.04.2019.

Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 3,06.

Наклад 40 (1-й запуск 1–21) пр. Зам. № 2019-056.

Видавець та виготовлювач

Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.

ВНТУ, ГНК, к. 114.

Хмельницьке шосе, 95,

м. Вінниця, 21021.

Тел. (0432) 65-18-06.

press.vntu.edu.ua;

E-mail: kivc.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.